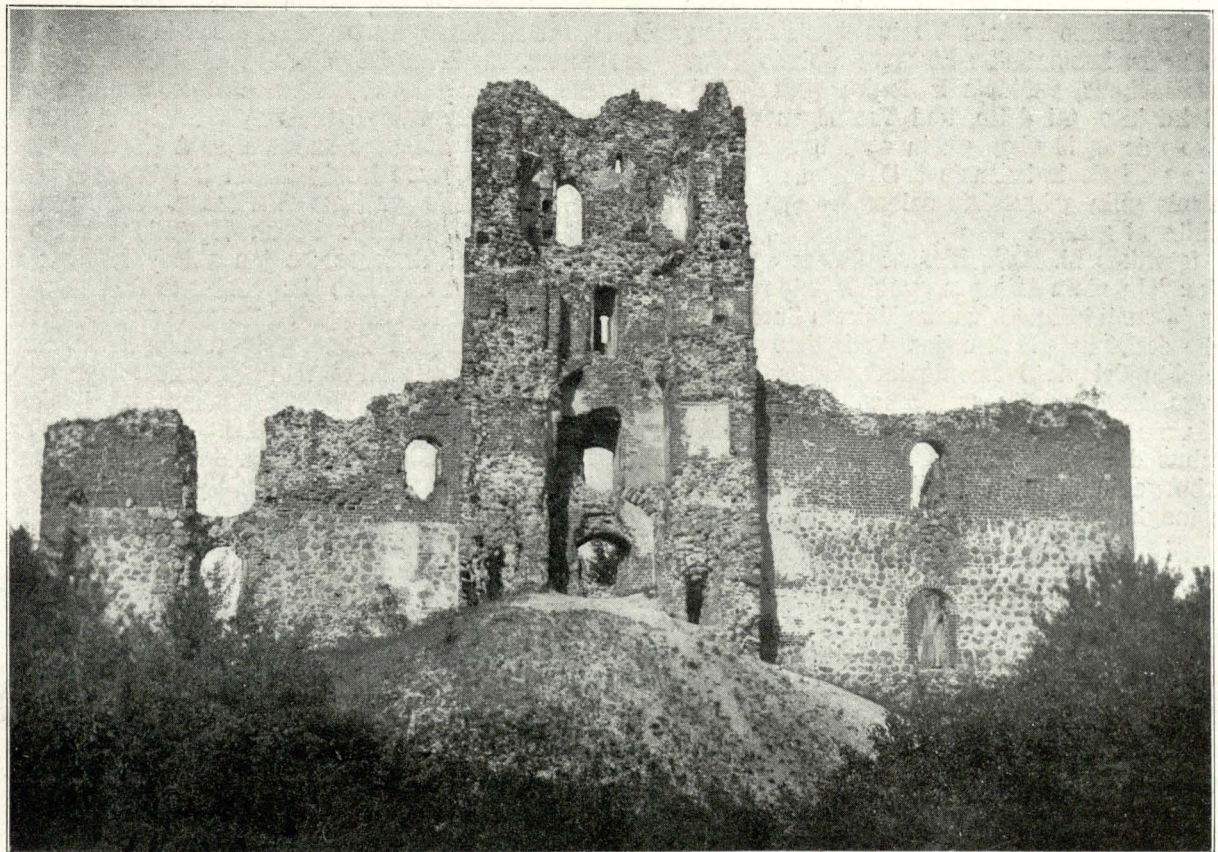

VAIRAS

LITERATŪROS, DAILĖS, MOKSLO, VISUOMENĖS IR POLITIKOS LAIKRAŠTIS

Kęstučio pilies griuvėsiai "Papilės" saloj.

J. Strazdo fot.

L. Noreika.

TRAKAI.

Mums lietuviams netrūksta vietų, turtingų ir brangių istorijos atminimais. Tuo žvilgsniu mes nesame menkesni, lyginant su kitomis tautomis. Tik kitos tautos, kad ir mažiau kartais už mus teturėdamos, yra visa, kas rišasi su jų praeitimi, ištyrusios, aprašiusios, apdainavusios, pasauliui paskelbusios. Visi apie jas žino, ir kam pasitaiko važiuoti pro šalį kokios istoringos vietos, kiekvienas stengiasi ją aplankyti ir apžiūrėti. Mes lietuviškai maža težinome savo istoriją, dar mažiau težinome savo istorija garsias ir svarbias vietas. Viena iš pačių svarbiųjų istorijos vietų yra Trakai.

Galima sakyti, kiekvienas prasišvietęs lietuvis žino, kad yra Trakai, nes jie lig-pat šiol tebėra vienas iš Vilniaus gubernijos apskrities miestelių, bet kas jie yra, kokia jų vieta Lietuvos istorijoje, retas kas mūsų tikrai tenuvokia. Kam tenka šiokiuo ar tokiuo reikalu Vilnius pasiekti, daugelis, ypač per kasmetinius Lietuvių Mokslo Draugijos suvažiavimus, važiuoja ir Trakų pamatyti jei ne dėl ko kito, tai dėlto, kad Trakai su ežeru, kurs laiko miestą iš visų pusių apglėbęs, su daugybe jame miškais ir krūmais žaliuojančių salų-salielių, su tais pilių griuvėsiais salose, — yra tikrai stebuklingai gražūs.

Istorikas M. Balinskis, rašydamas apie Trakus, sako: "Jų vieta taip yra graži ir taip romantiška, jog jeigu ji būtų Pietų arba Vakarų Europoje, daugybė keleivių plauktų jos lankyti, o gyventojai pralobtų dėl viešo žmonių indomavimosi; ne viena knyga, kurioje būtų aprašomas šis puikus kampelis, ne vienas vaizdas, kuriame būtų reiškiamas istabus didžiųjų pilių griuvėsių paveikslas, duotų darbo gabijų rašytojų plunksnai ir žymių dailininkų įnagiui*).

* * *

Parašyti Trakų miesto istorija būtų labai didelis darbas ir būtų tiek-pat, kas parašyti XIV ir XV amžių Lietuvos politikos istorija. Su Trakais, galima sakyti, prasidėjo, su Trakais augo, išaugo, išsiplėtojo, su Trakais ir žuvo Lietuvos galybė. Strykovski's sako**), kad Trakus įsteigęs didysis Lietuvos kunigaikštis Gediminas apie 1320 m. i: nukėlęs į juos savo sostinę iš Kernavės. Bet tai, tur būti, nėra visai teisinga. Greičiausia, kaip spėja M. Balinskis, Gediminas bus pastatydinęs tik vieną iš tų pilių, kurių griuvėsiai ligšiol tebėra matomi, vadinamąją Senąją Pili, kuri buvo ne saloje, bet žemėje, tame inkyšūlyje, kur dabar yra miesto sodas. Jeigu Gediminas kėlė savo sostinę, tai kėlė ją ne iš Kernavės, bet iš Senųjų Trakų, nes

Kernavė jau daug pirmiau buvo užleidusi jiems savo vietą. 1322 metais matome, kad Gedimino sostinė jau yra Vilniuje. Tad Trakai greičiausiai be nebus buvusi tik Gedimino medžioklės rezidencija ir pilis pastatyta Vilniaus takui ginti nuo kryžievių.

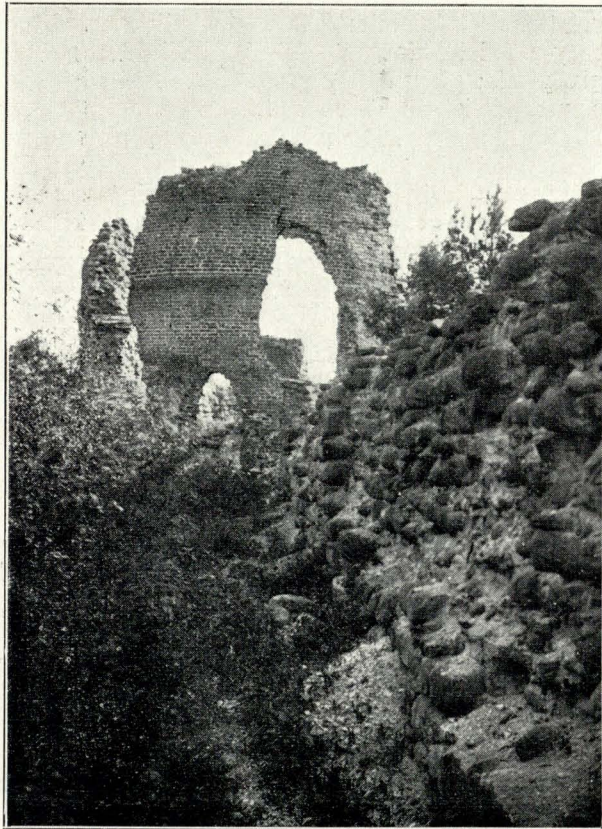
Pradžioje Trakai stovėjo gana ilgus metus ramūs, priešininkų neliečiami, nes, Gediminui viešpataujant, kryžievių ordenas dar nedrįso leisties į pačią Lietuvos gilumą. Jis pats tebebuvo dar silpnas, o kad kuomet užpuldinėdavo, užpuldinėdavo tik Žemaičių pasienių pilis. Ilgainiui, visai pavergęs Prūsus, ordenas sustiprėjo ir pradėjo smeipties į pačią Lietuvą. Pirmas, kurs Trakų pasiekė, rodos, buvo didysis ordeno magistras Gotfridas Linden. Jis 1377 metais su didele kariuomene atsibaldė lig-pat Trakų, sudegino miestą, mėgino imti pilį, bet, neįveikęs jos, turėjo pasitraukti.

Gediminas buvo padalinęs Lietuvą savo sūnums. Kęstučiui buvo tekę Trakai, Gardinas ir Žemaičiai. Paskiau Kęstutis su Algirdu atėmė brolių dalis ir ėmė valdyti Lietuvą vienudu, gyvendamu savo tarpe didelioje santarvėje. Algirdas tapo didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu ir įsigyveno Vilniuje, o Kęstutis pasiliko Trakuose. Taip pasidarė Trakų kunigaikštija. Pirmą Kęstutis stovėjo dar Senuosiuose Trakuose, o jau antroje XIV amžiaus pusėje jis pastatydino Naujuosiuose Trakuose Galvės ežero saloje kitą pilį, didesnę ir gražesnę, negu pirmiau statytoji žemėje, ir nusikėlė čia nuolat gyventi. Nuo to laiko Naujieji Trakai tapo nuolatinė Trakų kunigaikštijos sostine, mėgiamiausia didžiųjų Lietuvos kunigaikščių, paskiau kartu ir Lenkijos karalių, rezidencija. Jau 1379 m. naujojoje pilyje Jogaila, Kęstutis, Vytautas ir Ordono ingaliotiniai darė medžioklės, apgyvenimo ir prekybos sutartį. Ta pilis matė daugybę svarbių atsitikimų ir kėlė nemažą varžytinių tarp kunigaikščių, būdama sostinė gryniausios Lietuvos dalies, kurios klausė tik vienas ne lietuvių kraštas — Pagirys.

Kęstutis, pamatęs Jogailos vylius, 1382 metais pradėjo su juo karą dėl didžiųjų kunigaikščių sosto. Kryžievių Ordono magistras Konradas Zolner'is, manydamas pasinaudosiąs naminiu lietuvių kunigaikščių karu, buvo beėnęs ant Trakų, bet sutikęs Kęstutį pasiruošusį jų ginti, gavo pasitraukti. Tais pačiais metais Jogaila, vyliu atgavęs didžiųjų kunigaikščių sostą, nejučiomis užpuolė Vytautą. Šis, prakišęs netikėtą kovą, buvo užsidaręs Trakų pilyse, bet, negalėdamas atsilaikyti jungtinėms Jogailos ir jo pakviestų kryžievių pajėgoms, motina ir išdu vežinas pabėgo į Gardiną. Trakai buvo paimti ir teko Skirgailai. Kitais 1383 metais Vytautas, tų pačių kryžievių padedamas, išsikėlė ant Jogailos, keršydamas už tėvo Kęstučio nužu-

*) M Baliński Starożytna Polska. T. IV, p. 242.

**) Kronika. 1845. VI, 4, p. 369.

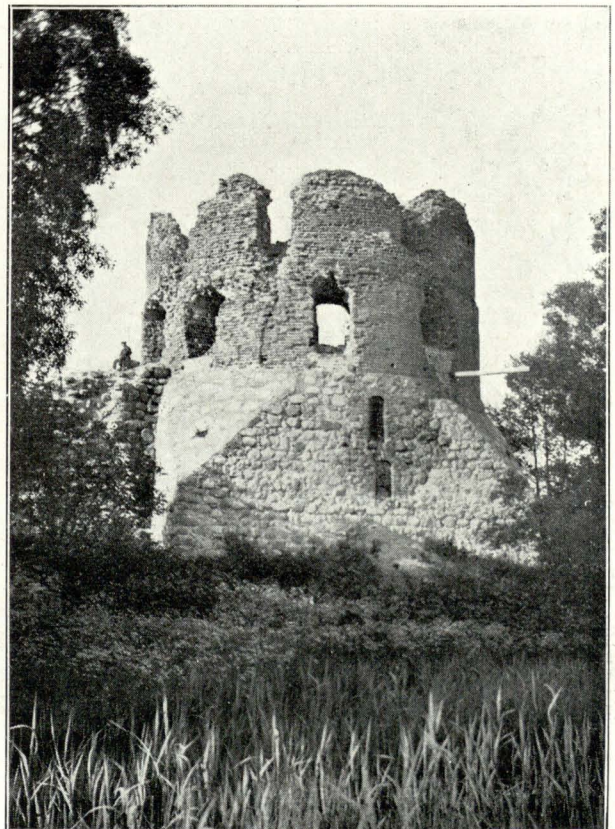
Trakai. Kamp. bokštas "Papilės" saloj (iš vakarų pusės).
J. Strazdo fot.

dymą ir ieškodamas atgauti tėvo palikimą, kurį Jogaila jam buvo išplėšęs. Kryžieiviai ėjo to paties Konrado Zolner'io vedami. Susijungę ties Trakais visi jų pulkai nuėjo imti Vilniaus. Tuo tarpu Vytautas ištikimų lietuvių augštaičių ir žemaičių būriu vedinas apipuolė Skirgailos ginamas Trakų pilis. Pradėjęs šaudyti kryžievių atvežtomis armotomis, sugriuvo viena siena ir ingula pasidavė. Skirgaila spėjo išsprukti. Trakai teko Vytautui. Jiems ginti nuo Jogailos be lietuvių buvo pasilikę 60 vokiečių. Vadais buvo padėtu du ordeno riteriu: Jonas Rabe ir Henrikas Clee. Kada kryžievių kariuomenė, neįstengusi paimti Vilniaus, sugrižo į Prūsus, Skirgaila vėl užpuolė Trakus su didele Jogailos kariuomene ir paėmė juos, nežiūrint smarkaus ir drąsaus paliktos ingulos gynimos. Vytauto talkininkas Konradas Valenrod'as 1391 metais su didele kariuomene buvo apnikęs Trakus, bet, radęs miestą sudegintą ir Skirgailą, užsidariusį pilyse, nebelaužėsi į jas. Paskiau dar du kartus: 1394 ir 1403 metais kryžieiviai praėjo pro Trakus, bet jų nejudino, — pirmąjį kartą eidami į talką Vytautui, o antrąjį Švitrigailai.

Vytautas, pasiekęs didžiųjų Lietuvos kunigaikščių sosto ir išaugęs į didžiausią tų laikų galybę, 1410 metais Griunvaldo laukuose amžinai sutrupino kryžievių galybę. Nuo to laiko užstojo ramybė iš kryžievių pusės ir Lietuvai ir Trakams. Vytautas pamėgo Trakus ir jo tėvo Kęstučio pastatytą pilį ir daugiau stovėjo Trakuose, negu Vil-

niuje. Gyvenant didiesiems kunigaikščiams, miestas ėmė smarkiai augti. Vytautas pats apgyvendino jame 383 karaimų šeimynas. Po kovų su totoriais 1402—3 m. daug totorių apsigyveno mieste ir jo apylinkėse. Sako Trakuose gimęs Hadži Devlet-Girajus, Tauridos chanų protėvis. Be to, Vytauto laikais parplaukė į Trakus daug ir tikrųjų žydų, kuriems Vytautas paskyrė atskirą viršaitį. Trakai pasidarė kaip kokia sala, svetimų tautų gyvenama gryname lietuvių krašte.

Didžiojo kunigaikščio rūmuose ir prie rūmų buvo daug didžiūnų lietuvių ir rusų. Jiems kunigaikščiai statė bažnyčias. Vytautas ypač rūpinosi platinti Lietuvoje vakarų apeigų (katalikų) religiją. Jau 1409 metais jis pastatydino Trakuose didelę mūro bažnyčią, kuri ir dabar tebestovi, ir paskyrė jai didelių turtų. Didžiajame altoriuje padėjo stebuklingą šv. Dievo Motinos paveikslą, kurį sako gavęs nuo Bizantijos ciesoriaus Manuėlio II. Augštojoje arba senojoje pilyje buvo intaisyta šv. Jurgio koplyčia. Rytų apeigų krikščionys pradžioje neturėjo skyrium statytos bažnyčios. Vytauto žmonai Onai buvo tikrai intaisyta naujojoje pilyje graikų apeigų koplyčia. Jai mirus, Vytautas vedė Alšėnų kunigaikštę Julijoną, kuri pastatydino tarp dviejų pilių saloje nedidelę cerkvelę. Paskiau Sapiegai, būdami lig XV amžiaus stačiatikiais, davė jai turtų ir intaisė savo giminei laidoti rūsius. Tuopat metu buvo pastatyti dar dvi cerkvi, iš jų viena su vienuolynu.

Dešinysis kampinis bokštas "Papilės" saloj (fot. iš ežero).
J. Strazdo fot.

Apie Vytauto laikų Trakus prancūzas de Lannoy šitaip rašo: "Taip-pat išvažiuodamas iš Vilniaus (1414 m. vasario mėnesio pradžioje) grįždamas į Prūsus, per Lietuvos karalių važiuoju šiuo keliu. Pirma atvažiuoju į labai didelį Lietuvos miestą, Trakais vadinamą, apstatytą menkai, vienais tik mediniais namais ir visai neuždarą. Ir tenai yra dvi pili, iš kurių viena yra labai sena, visa medžio ir žemės pylų, velėnomis apklotų. Ta senoji pilis yra ant ežero kranto, bet iš kitos pusės yra atvira žemė. O kita pilis yra viduryje kito ežero, ar motos šūvio tolume nuo senosios pilies, ir yra ji visai nauja, prancūziškai padaryta iš plytų. Taip-

pat tame Trakų mieste ir už jo keliuose sodžiuose yra didelė daugybė totorių, kurie ten gyvena giminėmis; gi yra jie paprasti saracenai, nieko nenumaną Kristaus Tikybės, ir turi savo kalbą, totorių vadinamą. Ir tame mieste sako gyveną vokiečių, lietuvių, gudų ir didelė daugybė žydų. Kiekvienas jų turi ypatingą savo kalbą. Minėtasis miestas yra kunigaikščio Vytauto. Taip-pat minėtame Trakų mieste yra aptvertas žvėrynas, kuriame yra visokios rūšies laukinių žvėrių, kokių galima rasti miškuose, ir tikrai iš ten jie yra; o yra jų įvairių, kaip šit laukinių jaučių, taurais vadinamų, ir kitokių yra tenai, kaip laukinių arklių, meškų, šer-

gyveno Trakuose, salos pilyje. Jis buvo gana nuožmus. Be to, kad ir ingijo jisai Vytauto valdžiai, bet Vytauto galybės, drąsos ir ypač jo proto ir politikos gudrybės paveldėti negalėjo. Būdamas lenkų politikos ir vienybės su Lenkija priešininkas, sukėlė prieš save lenkų šalininkus. Daugirdas, Vilniaus karvedys, Lelius Trakų karvedys, Jonas ir Aleksandra Čartoriskiu, pamatę Zigmantą esant jiems priešingą, patys susitarė ir nužudė jį 1440 m. kovo 20 dieną. Paskutinį smūgį sudavė Skabeika, išigriovęs į jo kambarį, nuduodamas mylimo Zigmanto meškiuko braižymosi į duris.

Po tų liūdnu atsitikimų Trakai ir jų pilys su

rūmais gana ilgai stovėjo pustušti. Tikrai Kazimieras Jogailaitis grąžino Trakams jų buvusią puikybę ir iškilmingumą. Paėmęs lietuvių valstybės sostą, jis pamėgo Trakus ir nuolat čia gyveno; net Lenkų karaliumi tapęs jis mažne daugiau Lietuvoje gyvendavo, negu Lenkuose, o čia būdamas, stovėdavo daugiausia Trakų pilies rūmuose. Joje jis iškilmingai priėmė Venecijos pasiuntinį Kontarinį, kurs 1477 metais, grįždamas iš Persijos nuo galingo jos šacho Uzum-Kasano, savo respublikos siunčiamas, užsuko ir į Lietuvą. Kontarinis, minėdamas priėmimo iškilmes, Trakus vadina miesteliu, bet jų neaprašinėja. Iš jo priėmimo iškilmių

Trakai (fotografuoti iš bažnyčios stogo).

J. Strazdo fot.

nu, briedžių ir visokių paukščių". Iš viso to prancūzo aprašymo matome, kad Vytauto laikais Trakai buvę didelis miestas. Tik de Lannoy, važiuodamas žiemą, nepastebėjo, kad Galvės ežeras yra vienas ir naujoji pilis stovi ne kitame, o tame pačiame ežere, ant kurio kranto stovi ir senoji pilis; kad senoji pilis buvo ne visa medžio, bet tik patys rūmai, o bokštai, kurių griuvėsiai ligšiol teberiošo, buvo tikriausio mūro. Trakai, būdami didelis ir svarbus miestas, jau iš paties Vytauto turėjo gauti magdeburgines teises, gi Kazimieras IV 1444 metais bus tik patvirtinęs vokiečių miestų teises, priskirdamas juos į didžiųjų miestų skaičių.

Kaip svarbūs ir augštai statomi buvo Trakai ir gražioji jų pilis, matome iš to, kad ten buvo keliamos didžiosios iškilmes, priimami karaliai, pasiuntiniai ir t.t. 1415 metais Trakuose Vytautas priėmė Jogailą kartu su kardininku magistru Sponheimu. Paskiau, 15 metų buvus, Vytautas, jau būdamas pasenęs ir lenkų apgautas Lucke, gėidė Trakuose vainikuoties Lietuvos karaliumi. Tais pačiais 1430 metais, rugsėjo 27 dieną, Vytautas, tas Lietuvos didvyris, ir mirė Trakuose, susisielojęs del visų nepasisekimų.

Švitrigailai viešpataujant, kiek laiko pilies rūmai stovėjo tušti, tikrai jį išvijus, Vytauto brolis Zigmantas paėmė Lietuvos valdžią ir nuolat apsi-

aprašymo galima numanyti, kokia puiki turėjo būti Trakuose karaliaus būklė. Tenai, matyti, buvę daug gražiausių kambarių ir salių, kuriose tilpo daugybė iškilmėse dalyvavusių didžiūnu, bajorų ir šiaip dvariškių.

Aleksandras Jogailaitis taip-pat daugiau mėgdavo Vilnių, negu Krokuvą. Jam viešpataujant, Kapčako ordos chanas Šach-Achmetas, netekęs sosto, šaukėsi Lietuvos globos ir buvo pasodintas gyventi Trakuose. Paskutinis, gyvenęs Trakuose, karalius buvo Kazimieras IV, kurs čia 1492 metais sunkiai apsirgo ir Gardine mirė.

Zigmantu II (I) pradedant, Trakuose jau nebe gyveno karaliai. Trakai nuo tų laikų liovėsi buvę

valdovų rezidencija ir pradėjo pamažu menkėti. Miestiečiai, tai matydami ir norėdami patraukti daugiau prekijų, prašė karaliaus leisti jiems steigties jomarkų. Zigmantas 1516 m. leido Trakams įsitaisyti du jomarku tokiomis dienomis, kokios patiks miestui. Prekijai galėjo jais prekiauti visai be maito. Kartu įsakė Kauno ir Vilniaus prekijams, kad jie, važiuodami su prekėmis iš Kauno į Vilnių arba iš Vilniaus į Kauną, būtinai važiuotų per Trakus. Zigmantas Augustas davė miestiečiams ganyklų ir paliuosavo juos nuo pareigos duoti karaliaus pasiuntiniams arklių. Karalius Steponas keliais raštais taip-pat neskundė Trakams ir trakiečiams visokių privilegijų; tarp kito ko jis įsakė

kauniečiams, kad jie nekliudytų trakiečiams prekiauti Kauno rinkė.

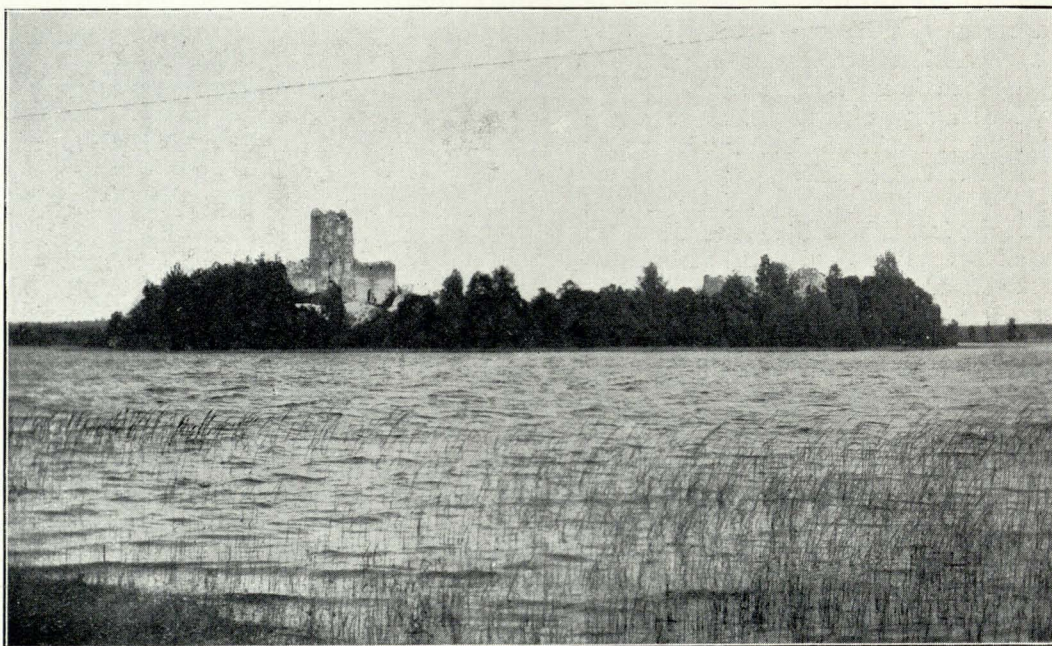
Duodant prekijams ir apskritai miestiečiams visokių palengvinimų, buvo rūpinamasi ir kitokiais būdais palaikyti Trakus nuo žlugimo. Vilniaus vyskupas Valavičius 1617 metais įsteigė Trakuose bernardinams mūro vienuolyną ir bažnyčią*). Stebuklingasis parapijos bažnyčios paveikslas traukė daugybę maldininkų, ypač šv. Dievo Motinos Dangaus Ėmimo dienoje. Patys vyskupai ragindavo eiti tenai procesijomis.

Bet ir taip besirūpinant 1665 metais, užplūdus Lietuvą švedų kariuomenei, Trakai buvo sudeginti

ir sugriauti ir daugiau jau nebeatsikėlė. Gyventojų ir prekybų dauguma išsidangino į kitus miestus. Vietoje didelio miesto iš griuvėsių bepakilo tik nedidelis miesčiukas, o nudegusių pilių sienos taip ir paliko riogsoti, plikos, nepridengtos, vėju, lietaus ir laiko griaunamos.

Senosios pilies griuvėsius 1678 metų seimas atidavė dominikonams, kurie ten buvo įsitaisę vienuolyną ir bažnyčią. Liekanos jų dabar matyti įeinant į miesto sodą.

Senovės Trakuose yra buvusi dar viena katalikų bažnyčia, medinė, kaip matyti iš lietuvių metrikos (kn. I), kurioje yra parašyta, kad Zigman-

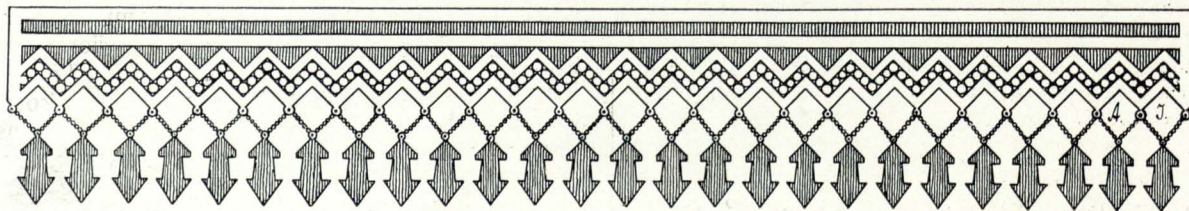

"Papilės" salos bokštų griuvėsiai, matomi iš II "Vidurių" salos.

J. Stražo fot.

tas I (II) leidęs Trakų karvedžiui A. Goštautui atstatyti šv. Mikalojaus bažnyčią ir ją reikalingu turtu aprūpinti. Bažnyčia, kaip matyti, buvo buvusi Goštauto tėvo statyta. Dabar jos nebėra nė pėdsako.

Parapijos bažnyčia XVIII amž. pradžioje buvo žymiai pataisyta ir atnaujinta. 1718 m. rugsėjo 8 d. stebuklingasis šv. D. Motinos paveikslas buvo iš nauja apvainikuotas iš Rymo parvežtais gryno aukso vainikais*).

*) Toje vietoje, kur dabar stovi kalėjimas

*) Žinios imtos daugiausia iš M. Baliński. Statożyna Polska. T. IV. Warszawa, 1886.

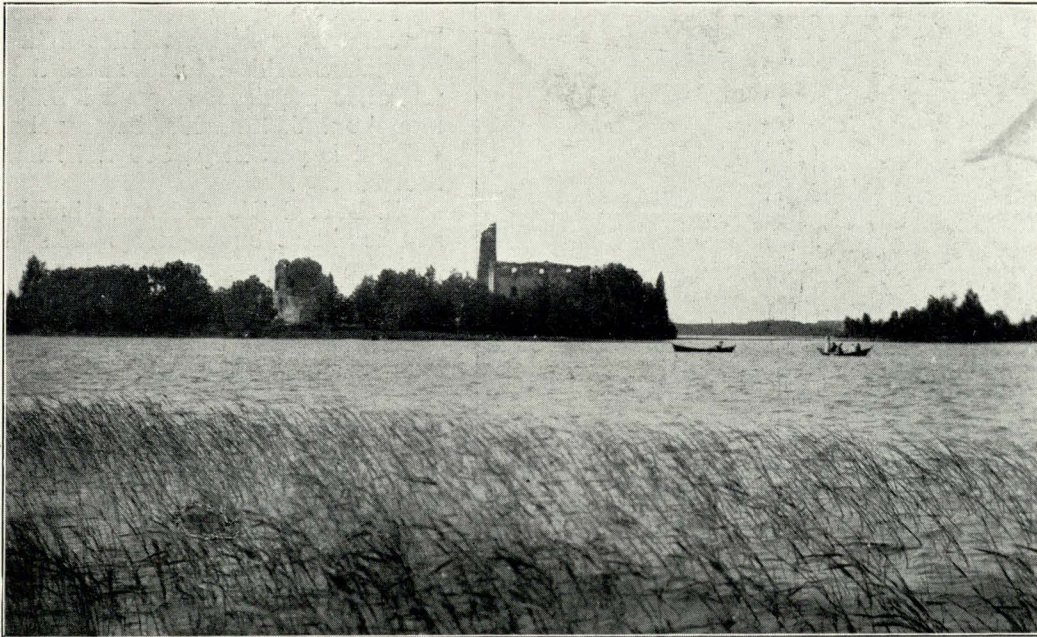
Liet. Mokslo Dr-jos darbai 1913/14 metais.

Metinis L. Mokslo Draugijos suvažiavimas (birželio 11 — 14 d.) duoda progos pažvelgti, ką ji yra nuveikusi praėjusiais metais. Jos darbavimas susideda iš Dr-jos komiteto, įvairių sekcijų ir komisijų ir, pagaliaus, atskirų narių darbų. Kaip visų kitų, taip ir L. M. D-jos didžiausioji darbavimosi dalis yra jos komiteto darbai.

Praėjusiais metais L. M. Dr-jos komitete buvo šie žmonės: pirmininkas d-ras J. Basanavičius,

jo draugai d-ras Jurgis Šlapelis ir adv. A. Bulota, kasininkas d-ras A. Vileišis, knyglininkas A. Smetona, sekretorius adv. J. Vileišis ir valdybos nariai: M. Biržiška, kun. Steponavičius ir Zigm. Žemaitis.

Pakvietus ukrainiečiams M. Dr-ją dalyvauti jų Mokslo Muziejų atidarant, komitetas nusiuntė tik pasveikinimo telegramą, už kurią muziejaus direktorius atsiuntė padėką. Peterburgo Mokslo

„Papilės“ salos bokštų griuvėsiai, matomi iš „Bažnytėlės“ salos.

Akademija kvietė Draugiją atsiųsti savo delegatą dalyvauti IV-jo Tautų Istorikų Suvažiavimo organizacijos komitete. Dalyvauti pirma buvo prašomas gyvenantis Peterburge L. M. Dr-jos narys A. Valdemaras, bet, jam atsisakius, komitetas prašė Mokslo Dr-jos garbės narį prof. E. Volterį, kurs sutiko ir dalyvavo. Komitetas buvo gavęs pakvietimą dalyvauti Tautų Etnografijos ir Etnologijos Kongrese Šveicarijos Niušatelio mieste 1914 m. birželio 1—5 d., bet delegato siųsti nebuvo galima, nes nebuvo paskirtų tam reikalui pinigų ir ypač neatsirado žmogaus, kurs būtų apsiėmęs važiuoti.

Buvo dar gauti pakvietimai dalyvauti Rusijos Aeroklubo parodoje Peterburge ir Eksperto Rūmų Vilniaus rajono suvažiavime, bet dalyvauti juose taip pat nebuvo galima, tiktai eksperto suvažiavimo išlaidoms padengti M. Dr-jos komitetas paaukojo 10 rub. Šalip to komitetas siuntė pasveikinimo telegramas Dr-jos nariui vyskupui Karevičiui, paskyrus jį Zemaičių vyskupu, ir Peterbur-

go Liet. Mažt. Susišelpimo Dr-jai, per jos 10-ties metų jubiliejų.

L. Mokslo Draugija yra susirišusi su 25-mis Rusijos ir užsienių mokslo įstaigomis: universitetais, muziejais, akademijomis, mokslo draugijomis ir t.t., nuo kurių gauna mokslo žurnalų, pranešimų ir kitokių jų mokslo leidinių, bet pati Liet. Mokslo Draugija praėjusiais metais nėra išleidusi jokio spauzdinio ir delto nėra niekuo priminusi apie save anoms su ja surištoms mokslo įstaigoms, nors rengiantis prie 10 metų spaudos sukaktuvių progos buvo geros.

L. M. Dr-ja ingauha vis daugiau ir daugiau visuomenės pritarimo. Matyti tai kad ir iš to, jog jau atsiranda žmonių, kurie testamentais ar kitai progai pasitaikius užrašo Dr-jai gana stambių aukų. Taip Rozalija Untulienė paskyrė 140 rb. konkursui parašyti geriausiai knygeliai apie higieną, kūno ir sielos auklėjimą ir kovą su alkogolybe. Konkurso sąlygos jau buvo paskelbtos laikraščiuose. Velionis kun. A. Kaupas užrašė testamentu

apie 3000 rb., kun. Urbonavičius iš Amerikos atsiuntė savo leidinio Diekenso Olivero Twisto 100 egz., kun. Varnagiris—500 egz. "Fabiolos", Zofija Kriaučiūnienė yra užrašiusi testamentu 1500 rub. vertės namus Marijampolėje ir gyvais pinigais 300 rub. Visi užrašytieji pinigai dar nėra gauti. Kitų tautų mokslo įstaigos tokiomis aukomis surenka didžiausius kapitalus, iš kurių gali daug skirti visokiems tyrinėjimams ir brangiems leidiniams. Reikėtų, kad ir Liet. M. Draugijos nariai ir globėjai

nauji namai už kokias 120—140 tūkst. rub. Keli inžinieriai architektoriai siūlės sustatyti plenus. Bet visų tų darbų negalima buvo pradėti, lygstant senus namus.

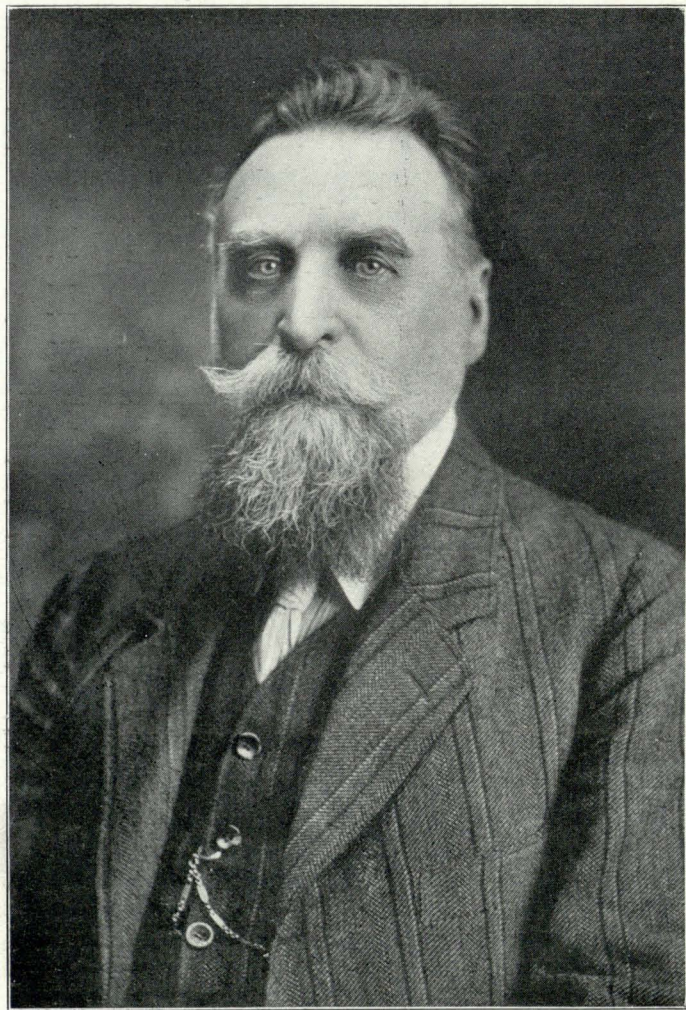
Besirūpinant savo namais, didžiausias laimėjimas praėjusiais metais buvo kelionė į Ameriką Dr-jos pirmininko d-ro Jono Basanavičiaus ir Dūmos atstovo M. Yčo. Amerikiečiai parodė didžiausią dosnumą ir entuziazmą. Liet. M. Dr-jos delegatai surinko 23.779 dol. 36 cent. Kelionei išėjo 1468 dol. 89 cent. Liet. Mokslo ir Dailės Draugijų namams grynai pasiliko 22.330 dol. 47 cent., arba rusų pinigais 43.315 rub. 75 kp. Visi pinigai yra padėti bankoje Draugijos vardu.

Praėjusių metų visuotinis susirinkimas buvo nutaręs visas surinktas lietuvių tautines dainas suklasifikuoti, surašyti įvairius jų variantus ir priruošti spaudai. Dalį darbo atliko kun. J. Žilinskis, bet nepabaigė. Tam reikalui iš paskirtųjų 300 r. išleista yra 100 rub. 35 kap.

K. Duonelaičio 200 metų jubiliejui paminėti komitetas buvo nutaręs padaryti apie tai paskaitų praėjusiam vasario mėnesyje ir buvo pakvietęs K. Būgą, S. Čiurlionienę ir P. Leoną. K. Būga negalėjo parašyti referato, nes žiemą ilgai sirgo, S. Čiurlionienė prižadėjo parašyti tik lig visuotinio M. D-jos susirinkimo. Tad taip ir paliko jubiliejaus minėjimas atidėtas lig visuotiniam susirinkimui, per kurį ir buvo tas jubiliejus keliamas. Pernai metų vis. susirinkimas buvo išrinkęs komisiją ir S. Daukanto 50 metų jubiliejui. Per "Vilties" redakciją Daukanto paminklui yra surinkta 900 rub. Pernai buvo kalbama, kad tie pinigai galima suvartoti arba paminklui statyti, arba Daukanto raštams išleisti. Ligšiol tėra tik tiek padaryta, kad komitetas paskyrė 40 rub. Daukanto laiškam išversti į lietuvių kalbą ir ketina išspauzdinti juos "Lietuvių Tautoje".

Vienas iš svarbiausių darbų, kurį pavyko komitetui padaryti, yra dešimties metų lietuvių spaudos paroda, kuri yra atidaryta Vilniuje Dailės Dr-jos namuose nuo birželio 11 lig 18 dienos. Jai sutaisyti komitetas paskyrė 400 rub. Parodą rengė ir taisė komisija, kurioje darbavosi Z. Žemaitis, J. Šlapelis ir M. Biržiška. Be to kelius mėnesius darbavosi dar keli lietuviai studentai (tės), nes be šių nuolatinių darbininkų nebūtų pavykę padaryti parodą.

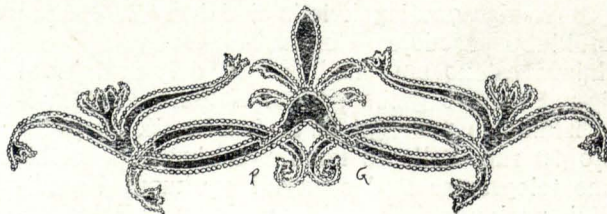
L. N.

D-ras Jonas Basanavičius.
Lietuvių Mokslo Draugijos pirmininkas.

stengtūsi visur platinti tokią dosnaus aukojimo idėją.

Daug darbo ir sugaišties buvo L. M. Dr-jos komitetui, besirūpinant Dr-jos namais. Buvo ketinama pirkti buvusius d-ro Raduškevičiaus namus ant Neries kranto prie Žaliojo tilto, kurie dabar yra Žydo Dunsko. Namai buvo apžiūrėti, sulygti, bet besirengiant rašyti paskutinę sutartį, namų savininkas atsisakė parduoti, ir namai paliko nepirkti. Yra inžinierių, kurie sako, joguei turint savo plečių ir apie 50.000 rub. galima esą statyti

Pr. Penkaitis.

Besibastant...

(Iš senio studento atminimų).

5. Antras susitikimas.

Kas kuomet yra buvęs Kijeve, tam gal yra tekę būti ten istorijos muziejuje. Lankydamas Kijeve, nuėjau į jo garsųjį muziejų ir aš. Tai yra indomiausias už visus Rusijos muziejus. Kiek ten visokio amžiaus paminklų! Man ten lankantis, viename jo gale lygiai buvo paveikslų paroda. Pasižinęs su muziejaus retenybėmis nuėjau ir į parodą. Buvo išstatyta rusų dailininkų sąjungos darbai. Jų tarpe buvo taip-pat pora paveikslų mūsų tikrai neužmirštamo Čiurlionies. Kada, bent pusvalandį pastovėjęs prie jo "pasakos" ir "balados" ir jau atsigėrėjęs jo puikiausiu spalvų suderinimu, stengiausi, ištempęs akis ir galvą sukdamas, suprasti jo fantastingų padarų reikšmę, užpakaly išgirdau moteriškės balsą.

— Štai ir mano tautiečio fantastingi paveikslai! Ne tiesa, kad indomūs?

Krūptelėjau. Balsas man buvo pažįstamas. Greitai nuleidau nuo akių binoklį ir atsigrėžiau, manydamas, jog štai, nežiūrint perspėjimų, kad Kijeve nė pasišvietęs aš nerasiąs lietuvių, turėsiu betgi progos pamatyti tautietę, o gal dar su ja ir pasikalbėti. Bet... kuone surikau: taip labai buvau nustebęs! Man sykiu net karšta pasidarė prieš mane, šalia liesaus vyriškio, stovėjo ne kas kita, tik ji, mano Katrutė. Žvilgterėjusi į mane ir taip-pat mane pažinusi, ji baisiai nusiminė, nuleido rankas, norėjo žengti man priešais, bet ūmai, lyg susipratus, stvėrė greitai vyrą už rankos ir traukė jį šalin. Aš tuo-pat laiku, instinktyvai, užmiršęs, jog čia važiuodamas bijojau kaip nors netikėtai su ja susitikti, žengiau jai priešais ir pasveikinau, pavadinęs ją rusiškai rusų papročiu: "Katarina Sergiejevna". Ji jau spėjo atsigosti ir, šaltai ir paniekinamai į mane pažiūrėjus, nusigrėžė. Vyriškis, matyti, nustebęs jos pasielgimu, žingeidus žvilgterėjo į mane, paskui į ją, patraukė pečiais, draugiškai linktelėjo man galvą, lyg atsiprašydamas už Katrutės nemandagumą. Bet ji, tartum bijodama, kad aš jos neprašnekinčiau, dar kartą patraukė jį gana šiurkščiai šalin, ir juodu nuėjo.

Man buvo nesmagu: jaučiau esąs užgautas, nužemintas, paniekintas. Bet supratau, jog geresnio pasielgimo iš Katrutės aš neužsielpniau. Tik gailėjaisi, kad užsimiršau, nesusilaikiau ir net pasveikinau ją, bet pataisyti padarytoji klaida jau buvo pervėlu. Reikėjo dabar tik stengties laikytis ramiai, neparodyti savo vidurinio sujudimo ir neduoti progos pasijuokti iš savęs. Bet ramiai laikytis buvo persunku. Bėgti iš čia — tai, vadinasi, parodyti savo bailumą ir tokiu būdu daug nustoti

jos akyse. O aš geidžiau visai priešingo. Ko? Suerzintas jos pasielgimo, buvau pasiryžęs dar kartą jai parodyti, jog aš tikrai buvau vertas to jausmo, kuris tuomet prieš kelerius metus buvo užsidegęs jos sieloje.

Staiga kaž-kodel suliepsnojo man baisus noras vėl sužadinti joje tą seną jausmą, tegu jis dabar būtų jau visai užgesęs...

— Vistiek, — tariau sau, — syki jau likimas mudu suvedė vėl, ji turi būti mano, nors ji ir kaž-kaip priešintusi ir nuo manęs bėgtų... Na, o jeigu jau aš tikrai jos jokiu būdu neįveikčiau, tai kas tuomet?... Tuomet..., ū-ū!... tuomet aš į ją irgi paniekos žvilgsniu pažvelgčiau, kaip ji tik dabar pažvelgė į mane. Tuomet aš taip-pat parodyčiau, kad ji man vistiek, kad jos pasirodymas, mudviejų susitikimas manęs visai nejudina... Kad taip, tai taip!...

Kerštas!... ka-ka!... Ji nori man keršyti... Gerai! Bet aš juk ir moku keršyti... Kas laimės — pažiūrėsiva!... Bet juk aš kaltas, o ne ji. Ji pyksta, bet ji turi teisės pykti... O aš?... Juk aš ją pirma paniekinau... Gal tikrai greičiau bėgti iš čia, kad nesusitikčiau vėl, kad nematytčiau jos... Ne, aš negaliu, aš noriu dar kartą ją pamatyti, dar kartą sutikti jos žvilgterėjimą ir... kas žin... gal... Oi ne, ne... Aš nieko iš jos daugiau nelaukiu, tik kad ji man dovanotų... Bet aš turiu laikytis ramiai. O mano širdis taip plaka. Tik aš pasistengsiu save valdyti, tarytum tikrai nieko nėra...

Aš vėl pridėjau prie akių binoklį ir vėl nukreipiau jį į Čiurlionies "fantazijas", apsimezdamas, lyg vien paveikslai man terūpi.

Bet aš tuo pajutau, jog stovėti neturiu vieto, jog kinkos dreba, jog mano ranka išlaikyti binokliui persilpna ir jis perdaug juda, man persmarkiai muša į nosį. Atsisėdau ir ilgai taip sėdėjau, žiūrėdamas be binoklio prieš save. Žmonių toj salėj buvo maža, ir visi tik žiūrėjo paveikslų. Todėl mano kvaitulio gal niekas nebus pastebėjęs.

Kada man pasirodė, jog mano priešininkė jau toli buvo nuo manęs ir mano širdis šiek-tiek aprišo, eidamas prie kitų paveikslų, pažiūrėjau į šalį: Katrė su vyriškiu stovėjo kitoj pusėj salės. Bet kada aš vėl norėjau pridėti binoklį prie akių, kad geriau išžiūrėčiau į naują paveikslą, pajutau, lyg vyriškis atsigrėžė į mane. Nenuleizdamas iškeltos su binokliu rankos, pasukau galvą į jo šalį, ir, tikrai, jo žiūrėta į mane.

Mudviejų akys susitiko. Buvo labai keista: tarytum buvova kokie draugai. Ilgokai pasižiūrėjusi į viens antrą, nusišypsojova ir vėl nukreipėva savo akis į paveikslus. Už poros minučių aš pasistengiau taip intaisyti, kad juodu vėl atsidūrė mano

užpakalyje. Aš vėl, eidamas prie kito paveikslu, atsigrėžiau — ir mudviejų akys vėl susitiko; vėl šypterėjova viens antram ir vėl nukreipėva akis į paveikslus. Pažiūrėjęs paskui iš šalies į Katrutę, pamačiau, kad ji nerimavo. Jos veidas buvo baisiai išbalęs, o ranka, kurioj laikė odos maišiuką, smarkiai drebėjo. Man jos pagailo, bet kartu ir džiaugiaus. Ji, matyti, kamavosi. Ir jos kančių priežastimi buvau aš.

Susitikome dar kartą parodoje, bet jau netikėtai, kada rengėmės išvažiuoti. Į prieškambarį inėjome vienu laiku iš priešingų pusių, bet taip staiga į ji išengėme, kad kuone pastūmėme kits kito. Aš stačiai pažiūrėjau į abudu ir tuoj pasitraukiau atgal, norėdamas praleisti juodu pro duris, vedančias į lipynę. Jis tuo-pat laiku pasitraukė duodamas man taką.

— Atsiprašau, — tariau aš.

— Atsiprašau, — tuo-pat laiku tarė jis.

— Prašau tamstos...

— O aš tamstos...

— Tamsta, rodos, pirmas...

— Ne, tamsta pirmas... Aš suspėsiu...

— Aš ir turiu laiko...

— Na, tai ačiū!... Tamsta labai mandagus, bet tamsta buvai arčiau durų... Che-che!

— Tai niekis, tamsta... Juk tamsta su ponias...

Aš turiu daug laiko... Che-che!

— Mudu irgi liuosu, kaip paukščiai... Che-che. Ir atkeliavova į Kijevą tik pasidairyti... Ghe-che-che.

— Aš irgi pasilsėti. Che-che.

— Tamsta, rodos, ir Katarina Sergiejevna pasižįstate. Tad... gal... hm... Katarina Sergiejevna... prašau mane supažindinti...

Bet ji nesijudino, lyg nieko nebūtų girdėjusi. Aš linktelėjau, mudu padavėva viens antram rankas ir pasisakėva savo pavardes.

— Labai malonu... Che-che...

— Labai malonu... Che-che...

— Ar patiko tamstai paroda?

— Sužavėtas, tamsta, stačiai sužavėtas!... Che-che...

Jis pradėjo girti, gėrėties daugeliu paveikslu. Matyti, buvo meilus ir linksmaus būdo žmogus, mėgstąs dailę ir jos žinovas.

Apsivilkę žemai apsiaustus, drauge išėjome į gatvę, vis kalbėdami ir stengdamiesi susipažinti arčiau. Jis kaip ir koks senas draugas klausinėjo manęs visai nesivaržydamas.

— Tamsta, rodos, esi nuolatinis sostinės gyventojas.

— Oi ne, tamsta, esu kaip koks paukštis, skrajojąs ten, kur, rodos, bus liuosiau, geriau. O esama visur gera, kur saulė šviečia, ir bloga, kur jos nėra.

Jis klausinėjo manęs apie Peterburgą, apie mano mokslą, apie augštųjų mokyklų tvarką, studentų judėjimą ir apie daug kitką. Aš mielu noru pasakojau jam visa, nes žinojau, jog ir jai tai indomu, jog ir ji klausos. Pasakojau taip, kad ji galėtų bent kiek žinoti, ką aš veikiu tuos visus

metus, kada mudu nebesirašinėjova. Jis irgi pasakojo apie save. Paaikšino, kad jis esąs ...mokytojų instituto mokytojas, jog pažinęs K. S. irgi pedagogę ir ketinęs ją vesti, žinoma, jeigu ji neatsisakysianti nuo duotojo jam prižadėjimo tekėti už jo. Tai tardamas, jis taip meiliai pažiūrėjo į ją, paspaudė jos ranką, jog aišku buvo, kaip karštai jis ją myli. Tečiau jo žvilgterėjime ūmai suliepsnojo kaip ir abejojimas. Jis taip-pat žvilgterėjo ir į mane, tarytum tikėdamasis rasti mano akyse, kas išvaikytų jo abejojimą. Aš betgi radau savyje tiek stiprumo, jog parodžiau, tarytum jo nerimas visai man nerūpi, ir tik del mandagumo truputį šypterėjau ir galvą linkterėjau, lyg jį tikrai užjauzdamas. Ji taip-pat tylėjo. Išrodė, tarytum ir jai nerūpėjo jo pasakojimas. Tečiau jautau, kaip mano širdis apsiplė kraujais ir galva pradėjo kvaisti, lyg kas būtų kūju sudavęs.

— Tai mat kaip! Jis myli ją, o ji prižadėjo už jo tekėti? O-o! Ir tai aš turėjau dabar iš jo paties išgirsti? Skaudu, oi, kaip skaudu!... Jis laimingas, o aš?... Bet kas gi kaltas: savo rankomis sugrioviau savo laimę... Skaudu! Skaudu užleisti ją kitam, o prie to dar rusui, kurs, žiūrėk, ją visai nutautis ir dar padarys ją įrankiu mūsų kraštui rusinti. Ji virs priešininke tų pažiūrų, kurių laikėsi tuomet, kada mudu susipažinova. Juk moteriškė labai greitai pasiduoda vyro intakai ir maino savo pažiūras jam panorėjus...

Aš norėjau greičiau bėgti nuo jų, bet jis dar vis kalbėjo, kaž-ką man pasakojo. Jo žodžių aš negirdėjau.

— Taip... Tad Katrutė jau visai man žuvus! Nebėra ko svajoti apie ją. Ji priguli kitam... Kokia ji šiandien graži!... Kokia puiki, didi jos išvaizda, kada ji čia dabar stovi, visai šaltai į mane žiūrėdama, lyg nieko tarp mudviejų nebūtų buvę... Ir tik dar valandą prieš tai, ji, jaudama ant savęs mano žvilgterėjimą, drebėjo susijaudinusi. Tad ne visai dar tas jausmas joje užgesęs!... Bet vistiek. Ji daugiau su manimi jau nebeis. O, koks aš nelaimingas!... Jaučiau, lyg akys man pradėjo...

Štai ji stovi, paprasta, bet kaž-kokia nepaprasta, labai jos veidui tinkamu skoniu apsitaisiusi, ir stovi, tartum kokia deivė, o ne šio pasaulio esybė... Ir tos deivės turiu aš išsižadėti visam gyvenimui!... Skaudu, skaudu...

Atsisveikinome. Katrutė man irgi padavė ranką. Nors ji ir stengėsi būti rami, betgi pajutau, kaip jos ranka sudrebėjo, kada aš ją truputį ilgiau, kaip paprastam atsisveikinimui, palaikiau savojoj. Mane smarkiai traukė pridėti jos pirštelių prie savo lūpų, bet aš tik susilaikiau. To padaryti neturėjau teisės, tuo tarpu kitas čia, šalia manęs stovįs, kuriam ji jau prigulėjo, tą teisę turėjo.

— O-o! Kaip tat skaudu!

Bėgau greitai šalin ir didelės ašaros pačios veržėsi iš akių ir riedėjo per skruostus.

— Iširuoš, iširuoš! — kaž-koks balsas kalbėjo man.

Bet mums lemta buvo tą pačią dieną dar kartą susitikti. Kijeviečiai, kaip aš pastebėjau, mėgsta dailę visose jos šakose. Nė viename mieste, kur aš tuomet esu buvęs, neradau tiek daug rūpinantis piliečių estetikos skonies patenkinimu. Miesto sode, kuris labai švariai laikomas, geriausioj tvarkoj, vakarais simfonijos koncertai. Griežia apie 70 muzikantų. Stato puikiausius klasinius veikalus. Teisybė, tą muziką lanko vien pasiturį žmonės, nes ineiti į sodą muzikai grojant gana brangu, tečiau jame buvo tiek žmonių, jog, kaip rusai sako, ir obuoliui kristi nebuvo kur. Publika elegantinga. Ponios daugiausiai šviesiais tualėtais. Visur jautei, taip sakant, kultūros skonies ir inteligentingumo. Tvarka kuo-puikiausia, nors bufetų čia keli, kur išvieno sėdi mėgėjai gardžiai pavalyti ir išgerti. Po pirmos simfonijos, per pauzą, kuomet aš žengiau Dniepro kranto linkui pažiūrėti, kaip atrodo Podoliaus priemiestis vakarą elektrai žibant, ūmai pamačiau Katrutę su savo sužadėtiniu. Juodu sėdėjo ant suolo pačiame ploto gale ir, matyti, gėrėjosi puikia išvaizda. Priėjau arčiau, ir jis tuojau mane pastebėjo ir užkalbino. Sakėsi apsidžiaugęs mane dar kartą susitikus, gyrė puikią išvaizdą, smagu vakarą, gėrėjosi visu kuo: ką buvo matęs, ką dabar matė, kvietė mane šalia jo sėsti ir pasakoti savo Kijevo įspūdžius. Savo linksmu būdu, entuziazmu, kurio buvo paimtas, ką-nors giriant, kuo-nors gėrintis, man pradėjo tikrai patikti. Jo būta didelio gamtos mėgėjo. Pasakoja man, kad ir pats gimęs, augęs tokioje vietoje, kur gamta esanti turtinga, pasakojo apie savo jaunąsias dienas, visokius atsitikimus ir pats klausinėjo apie mano jaunystę, apie mano keliones.

Katrutė, mudviem taip besišnekant, nepratarė nė vieno žodžio, lyg jos čia visai nebuvo. Man buvo skaudu.

Aš, pagaliaus, paklausiau jo, ar jam patiko muzika.

— O, tamsta, ta dailės šaka tai jau mano sužadėtinei priguli. Aš gi nesu nei didelis muzikos žinovas, nei jos gerbėjas. Su ja tamstai, esu tikras, apie tai kalbėti nebus nuobodu.

Aš vėl atsiminiau Goplianą. Atsiminiau, kaip mudu su Katrute kalbėjovos apie muziką, atsiminiau jos laiškus, kuriuose ji gėrėjosi visokiais naujais muzikos veikalais, ir man pasidarė kocktu.

Ir ji, ta taip labai muziką mėgstanti, prižadėjo tekėti už jo, ne muzikos gerbėjo, ne žinovo, gal ir visai jos nekenčiančio! Kas gi tuomet gėrėsis jos žaidimu, kas ją prie to žadis?... O-o, jeigu ji būtų mano... Na, bet ką apie tai svajoti... Ji daugiau vistiek jau mano nebebus.

Katrutė į savo sužadėtinio žodžius nieko neatsakė, lyg ir jų nebūtų girdėjęs. Tapo labai tylu. Jaučiaus nesmagiai. Jaučiau, kad reikėtų atsitraukti nuo čia, nes nesu čia jos pakenčiamas, esu vengiamas, bet kaž-kokia galė laikė mane, pririšo mane prie suolo, ir aš nesijudinau. Priešingai, aš dagi drįsau į ją prakalbėti. Kaž-kur ir gėda mano dinga.

— Tamsta dar vis nesi palikusi fortepijono?— paklausiau, stengdamasis duoti savo balsui švelnumo, bet ištikrųjų jis išėjo šiurkštus, užkimes. Ji nieko neatsakė. Vietoj jos, pasiskubino man atsakyti jos sužadėtinis. Tai tiesiai buvo man smūgis į žandą. Aš turėčiau bėgti iš gėdos, bet.. aš tik nesijudinau. Tą smūgį, kaip apspiaudytas, priėmiau.

— Nė, tamsta, ji kas dieną groja po kelias valandas. Tik dabar kelionėje ji skundžiasi, negalinti pildyti kasdieninių egzercicijų. Nors man rodos, — kreipėsi jis į ją, — tau nereiktų varžyties. Viešbutyje pianina yra. Galėtum ja naudoties.

— Yra, tiesa, bet..

Tad išgirdau jos balsą: "Yra, tiesa, bet..". Kaip jis smagiai, švelniai skambėjo, kaip man smagu buvo klausyti!

— Bet, — tęsė ji toliau, truputį palaukus, — vien dėl egzercicijų nerandu smagumo ja naudoties. Šiaip ėmus groti, užmirši, kame esanti, sugaišsi daug laiko, o jo taip nedaug...

— Taip, tamsta,— pritarė jis jai gyvai,— mudu visą dieną ant kojų. Atvažiavova trumpam laikui, tad jau ir noriva ji sunaudoti pilnai, kad visa pamatytuva. O čia tiek daug viso, kas indomu. Kiek istorijos liekanų, paminklų. Tik imk ir stebėkis, gėrėkis...

Aš pritariau, jog gėrėtis tikrai esama kuo, jog man čia visa ir labai patinka, jog daugiausiai patinka patys kijeviečiai savo elegancija, inteligencija, estetikos skonimi, kuria ir galima aiškinti tokių puikių koncertų intaisymu. Visai nesitikėjau nieko panašaus pamatyti.

— Juk, manau,— kreipiaus aš į Katrutę meiliai į ją žiūrėdamas, — tamstai muzika irgi patiko.

— Taip, — pritarė ji man, — grojo puikiai.

Štai jau mudu pradėdava kalbėtis. Kokia laimė!— maniau sau visai prašvitęs.

— Kaip tamstai patiko Š... simfonija,— paklausiau aš jau visai laimingas.

— Labai,— atsiliepė ji į mane žvilgterėjus, ir akytės jos sužibo.

O-o, tos meilios akytės! Ką aš būčiau davęs tuomet, kad būčiau galėjęs jas pabučiuoti! Pusę amžiaus, visą pasaulį, jei tik jis būtų mano valioj! O, tu mano brangioji Katrute! Aš jau ir tuo laimingas, kad galiu į tave pratarti kelius žodžius. Ačiū tau. Tu gera, tu atleidi, tu už mano biauropasielgimą man nekeršiji.

— O klarneto solo? Man rodos, jis grojo gana jautriai.

— Taip, tik tamsta, turbūt, nepastebėjai jo klaidos: išleido pusėtiną piesos dalį.

— Tikrai? Aš to nepastebėjau. Nors ta simfonija man jau senai pažįstama ir aš ją tikrai mėgstu, bet to nepastebėjau. Tai gi, matai tamsta, kas tai yra būti tiktai diletantui, o ne tikram žinovui— kreipiaus į sužadėtinį.

— Viso žmogus negali žinoti,— ramino jis mane. Mes, man regis, nuo to, kad jis ką praleido, nieko nenustojome,— pridūrė filosofiskai.

— Bet žinovui, kaip Katarina Sergiejevna, — sakiau aš, norėdamas jai intikti, — tai daug reiški.

Jai mano žodžiai tikrai patiko. Ji pradėjo pasakoti visokius atsitikimus iš Š... biografijos, kuri jos, matyti, gerai žinota, ir aiškino, koku būdu buvo parašyta ta simfonija, kuri tikrai, kaip pasirodo, turi savo atskirą istoriją. Ji kalbėjo ir toliau apie kitus veikalus to paties kompozitoriaus ir kitų. Jos lepus balselis smagiai skambėjo, gamindamas mano ausims naują be minties simfoniją, naujai komponuojamą, nes aš klausiaus ne tiek turinio jos pasakojimo, kiek jos balselio skambėjimo, žiūrėdamas ir gėrėdamasis jos lūpų judėjimu ir akučių žibėjimu. Irgi, turbūt, kaip ir aš, ta-pat jautė jos sužadėtinis, nes visas jo gymis, jai kalbant, buvo vienas platus, laimingas šypsojimas.

Bet staiga pertraukė mūsų smagią kalbą varpelis, raginas klausytojus eiti į savo vietą, o muzikantus — imties įrankių. Ėjau drauge su jais. Mes atsisdome trečioje eilėje dešinėje pusėje. Ji sėdo dešinėje savo sužadėtinio, aš šalia jo. Man, žinoma, būtų smagiau buvę sėsti šalia jos dešinėje, bet tokio žingsnio aš nedirsau. Grojo puikiai. Keli veikalai, publikai pareikalavus, reikėjo paantrinti. Kapelmeisteris liepė muzikantams groti be jo dirigavimo. Tie nusijuokė ir grojo be jo. Iš šalies išrodė labai keista, ypač kada kapelmeisteris, atsistojęs savo paprastoj vietoj, dairėsi į publiką, rankas į užpakalį sudėjęs. Muzikantai ir tuokart puikiai išpildė savo uždavinį. Publika pradėjo delnais dar smarkiau ploti. Tuomet jis gestu parodė, jog tie delnų plojimai ne jam, nes grojo ne jis, o muzikantai, taip-pat gerai be jo dirigavimo, kaip ir su juo, ir kai rankų plojimai dar smarkesni darėsi, jis pakvietė visus muzikantus pasidėkoti. Po to publika intaisė jam tikrą ovaciją. Kas-žin iš kur čia atsirado gėlių, vainikų, kuriais iš visų šalių ji žmonės svaidė. Girdėjau, jis esąs kijeviečių labai mylimas, taip-pat mylimas ir muzikantų, su kuriais elgiąsis visai draugiškai.

Antram skyriui pasibaigus, per pauzą, kurėjus, kur nėjus, o prie Dniepro kranto vis traukia. Nuėjome vėl tenai, bet Katrutės sužadėtinui kažko ūmai prireikė. Atsiprašęs, jis greitai kuone bėgte nubėgo nuo mudviejų ir paliko mudu vienu. Katrutė išpradžių nerimo, bet pastebėjus, jog sekti paskui jo nedera, liko su manim. Mudu atsisdova vėl ant suolo ir tarsi vėl gėrėjovos Podoliaus ir kitų, prieš mus buvusių, vietų išvaizda. Bet manęs dabar visa tai jau nebetrūkė. Visa ta nakties grožė manęs nebeviliojo prie savęs. Aš buvau užimtas tik vienos vienintelės minties, jog dabar neišlaikysiu, jog dabar jau priverstas esu palytėti tą užmirštąjį klausimą ir leisties išpilti ant savo galvos visas nusipelnintas pamazgas. Man pasidarė bangu, bet aš stengiaus būti ramus.

— Juk taip ir reikia, reikia kad man būtų užmokėta, kaip užsipelniau, taip kaip aš to esu vertas! Tik greičiau, tik greičiau! Šiaip aš niekuo-

met neberasiu ramumo ir ar persekiosiu ją, ar svajosiu apie ją. Tegu ji man dabar išmetinėja, tegu mane plaka, tik greičiau! Tegu ji pasirodo tokia, kaip ji yra, kad aš žinočiau, kokia ji tikrai yra, o ne tokia, kaip aš visuomet apie ją svajojau...

— Tamsta, — prašnekau aš, nes nesmagi ty-la galėjo ūmai suezinti ir stipriausius nervus. Pastebėjau, kaip ji nuo mano užkimusio balso krūptelėjo, turbūt, manydama: "na, dabar prasideda".

Tamsta, turbūt, ir pati numanai, jog mudviejų toks keistas tylėjimas, kada esava vienu, yra ne kas kita, kaip stengimasis iš visų pajėgų užslopinti tą kilusį mūsų sielose sujudimą, kurio priežastis siekia praeities.

Ji tylėjo. Mačiau, kaip jos veidai pabalo ir lūpos pradėjo drebėti.

— Tamsta, — tariau aš vėl kiek patylėjus: — Aš, būdamas kaltininkas, drįstu pirmutinis prašnekti ir išaiškinti kilusius tarp mudviejų... na, kaip čia tikriau pavadinus... na nesusipratimus, bet ne tam, kad pasiteisinčiau, ne. Teisinties aš nė nadržsčiau mėginti, nes juk ir taip labai nusi-kaltęs, bet kad nurimčiau ir, jei tai būtų galima ir reikalinga, kad nuraminčiau bent kiek Tamstos izeistą sielą. Gi žinau, jog kaltininko pasisakymas savo kalties tik šiek-tiek tenuramina nuskaustąjį...

Ji sujudo, bet nieko nepasakė. Ar ji laukė mano prakalbos pasibaigiant, ar nerado žodžių man atsakyti. Truputį suezintas jos tylėjimu, vėl kalbėjau.

— Katerina Sergiejevna! Suprantu nusipelnęs iš Tamstos ne tik neapykantos, bet gal dar ko blogesnio...

Ji vis tylėjo. Tik išblyškęs veidas ir drebančios lūpos liudijo, jog ji klauso.

Aš kalbėjau toliau.

— O-o! Aš jaučiu kaip tamsta manęs neken-ti ir vis delto dėkoju, jog tamsta manęs nuo sa-vęs nevarai, jog leidi man kalbėti, jog...

Aš nutilau, norėdamas atgauti kvapo, nes jau-čiau, jog man jo trūksta. Ji vis tylėjo.

— Žinau, aš tamstai rodaus be jokios ambi-cijos, aš tamstos akyse rodaus žmogus be jokių principų, be gėdos, be... Žinau, tamsta manai sau: Štai jis iš viso vieko kalba man tuščius žodžius, manydamas esąs garsus kalbėtojas; tuo tarpu aš nė klausyti neklausau jo plepalų ir nė nepažiū-riu į jį, ir vis delto nuo manęs neina šalin... Tam-sta, aš sakau, neisiu, kol neišgirsiu iš tamstos to, ko esu užsipelnęs, nors tai būtų ir kuo-baisiau-sias paniekimas.

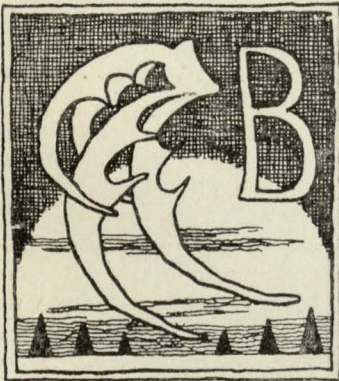
Fr. V. Foerster'is

AUTORITETAS BEI LAISVĖ.

I. Individualizmas ir religijos autoritetas.

Keli žvilgsniai į individualinio proto kritiką.

Kontas tiki Sociologija. — Noras pamatuojant etika iverkti subjektyvizmas. — Psichologijos bei tiriamosios teorijos paklaida tame pasitikėjime. — Apolonas ir Dionyzas — Religijos tradicijoje yra daugiausia gyvenimo pažinties. — Neturint gilaus gyvenimo patyrimo nenaudinga galvoti apie gyvenimą. — Kitos psichologijos sąlygos išminčiai. — Kaip mūsų mintys yra valios intakoje. — Šopenhauerio pastebėjimai. — "Egocentrinės" paprastojo žmogaus "sielos intaisymas". — Tiriamosios teorijos konsekvencijos — Religijos-doros pažinčiai svarbu yra save pažinti.

et ar grįžimas į religijos autoritetą yra vienintelis būdas išvengti diletantizmui ir impresionizmui pamatiniuose gyvenimo klausimuose? Augustas Kontas buvo tos nuomonės, jogei individualizmo netvarkai būsiąs padarytas galas tada, kada mokslas paimsiąs nagan sąžinės klausimus. Sociologija užimsianti "mitologinio" doros pamatavimo vietą. Tuomet išnauso tikroji tiesa nustumsianti atskirųjų nuomonių mišinį ir "nuolankioji pagarba galvočiams" stosiąs vieton prietaro, kad žmogus galis visa žinoti. Šiandien vis daugiau ir daugiau randasi rimtų švietimo šalininkų, kurie ta viltimi gyvena. Bet ar patikrina gyvenimas tą viltį? Ar mokslo metodas, nieko kito nevedamas, tesės atsakyti į tuos klausimus? Ar ateityje mokslo galvočiai ištiesų padės pamatus etikai? Ar sulig to galutinė etikos žinių versmė nebebus daugiau religijos ir bažnyčios tradicijoje, bet universitete? Ar nuo to laiko filosofijos daktaro egzaminas duos kompetencijos atsakinėti pamatiniams mūsų gyvatos klausimams? *Ar mokslininkas bus doros įstatymų darėjas?*

Kad mokslas stengsiąs padėti savo metodais pagrindą susekti etikos tiesai, ypač labai tikisi, žinoma, tie žmonės, kurie yra principu atmetę šio kį ar tokį religijos-bažnyčios autoritetą. Tie žmonės kadai yra pradėję atskiro asmens protestu prieš autoritetą; dabar jie savo akimis regi pa-

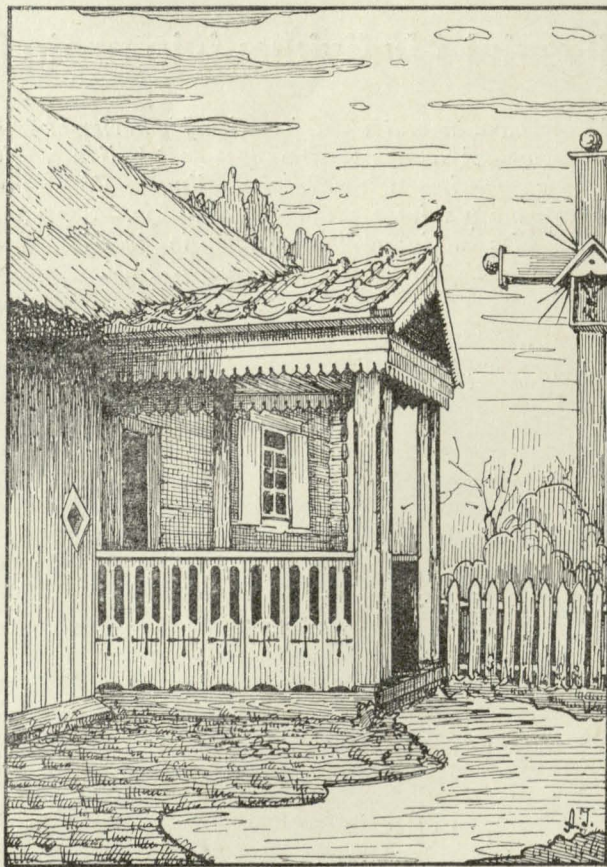
skutines neraliuotojo individualizmo konsekvencijas; taigi ima juos noras suieškoti plikam subjektivizmui objektyvų tikrumų: jie nuvokia, jogei "leisti įstatymus" galima esti tik tuomet, jei stengiamame išrodyti tikrų, objektyvų reikalavimų, visiškai nepareinamų iš subjektyvo aiškinimo. Privalomosios religijos autoriteto drausmės vieton turinti stoti objektyva logikos išvedžiojimų mintis, kad saugotų etikos tiesą nuo individualinių reikalavimų, geismų ir silpnųjų falsifikacijos bei apatamsinimo.

Jau septynioliktų ir aštuonioliktų šimtmečiais kai-kurie galvočiai, atskilę nuo bažnyčios, yra pastebėję pavojų, kurs, atkritus objektyvai pamatuotiesiems principams, turis kilti būtent doros srityje. Spinoza stengiasi pamatuoti savo sistemą "more geometrico". Kantas kreipiasi į anglų gryojo "moral sense" etiką: jis nori pastatyti visą objektyvumo didenybę priešais nepastovų subjektyvą jausmą. Būtent jo "kategorinis" imperatyvas yra pastanga visai nepareinamai nuo visų nepastovųjų asmens ūpų ir pageidavimų pamatuoti moralės dėsnius ir išrodyti, jogei jie yra būtina mūsų viršjausminės esybės paraiška. Tūla pigia, grynai formalistiška Kanto etikos kritika nepamatė, jogei vyriausias tikslas nepaprasto minties darbo, padėto Kanto moralės filosofijoje, yra pagaminti doros tiesai atitrauktu išvedžiojimu tokį-pat objektyvą tikrumą, kuriuo religijos autoritetas kitados nepaperkamas yra stojęs prieš individualinės sofistikos pasaulį.

Visos šio meto mokslo etikos pastangos tuopat išigeidimu išaiškinamos, tik vietoje atitrauktųjų filosofijos metodų iškilo sociologijos ir biologijos metodai.

Sudaryti savitą mokslo etiką, tikrąja to žodžio

reikšme tariant, yra betgi iliuzija *). Tiesiog iš pagarbos mokslui reikia tai pažymėti. Būtų *o moks'ingu* vartoti mokslo metodus, kaip vienintėlį tyrimo įrankį problemoms, kurios tik mažą dalelę tėra prieinamos mokslo tardymui ir kurioms aprėpti greta proto yra dar reikalinga visiškai kitokių sielos pajėgų talka. Skaitai naujuosius mokslinės etikos vadovėlius, pv. Paulsen'o, Höffding'o, ir matai, joguei jų dėsniai tik iš pažiūros tėra mokslingai pamatuoti, ištikrujų gi nenusimanant pašlieti visai neišrodomais spėjimais, kurių didžioji dalis yra kilusi iš religinės kultūros veiksmo (Nachwirken). Niekas nėra taip kiaurai to žiūrėjęs, kaip Nietzsche (sk. Nytsė). Naujoji moralės filosofija, anot jo, esanti vien akademiškai apvilktieji senovės imperatyvai, — "mokyty forma geram tikėjimui į viešpataujamąją moralę". Tas pabūdinimas kaip tik tinka rimtesniesiems dabarties etikos veikalams. Kame trūksta religingojo sąžinės vadovavimo, kame protas darbuojasi be gilaus gyvenimo patyrimo, kame galvotė norima išgalvoti mokslinė etika, — ten esti ir tolygus tokiam darbui rezultatas: vien dirbtina konstrukcija, be jokios vertės tikrajam gyvenimui suvaldyti. Autonominės mokslinės etikos iliuzija, tikėjimas, joguei galima esą sociologijos bei biologijos metodais arba filosofijos galvosukčiais ingyti viršiausių žinių toje srityje, — tas keistas tikėjimas gali tik tenai tarpti, kur nėra suprastas visas tų problemų painusis turinys**). Taip, mes galime pastebėjimais

A. Jaroševičius.

*) Kad nebūtų nesupratimų reikia aiškiai pasakyti joguei ta pastaba nesiekia tų naudingųjų bandymų proto išmone išdėti religijos suteiktuosius patyrimus ir išplėtoti juos logikos konsekvencijomis. Žinoma, tokie dėstymai ir vedžiojimai galima pavadinti "mokslinė etika" — tariant naująja terminologija, kurios ir mes augščiau laikėmės, bet *mokslinė etika* visuomet pabrėžiamas jos priešingumas *religijos inkvėptajai etikai*, pažymimas pamatinių žvilgsnių skirtumas: nori būti "mokslingi" ne tik aiškinimo ir išvedžiojimo metodu, bet net paties augštojo principo išradimu — mes čia susitinkame su atsiskyrusių ir pasiluosavusių protu, priešingu tam protui kurs esti inkvėptas ir vedamas religijos bei tradicijos.

***) Mokslas stengia išrodyti kai-kuriuos fiziologinius mūsų elgimosi veiksmus į mus ir mūsų kartas, tai čia

ir išskaitymais susekti planetų takus — bet kaip galima tikrai mokslinga išrodinėjimų pajėga susekti žmogaus elgimosi "takai", jo gilieji veiksmai į visuomenės gyvenimo pamatus, į kitus žmones, į mūsų pačių sielą? Tečiau to susekti kaip tik ir užsimetė dabartinis mokslinės etikos galvočius, kurs betgi empiriškai nori imties darbo, neišsiaiškines, joguei tokios gyvenimo pažinties, kuri tam susekimui yra reikalinga, mokslo žmogus kaip tik labai retai teturi ir jos negalima mokslo tyrinėjimu ingyti, kad ir kuo-uoliausiai darbuojantis. Žmogaus elgimasis nuskęsta žmonių gyvenimo jūroje —

tad kas gali mokslo metodu taip toli pasiekti charakterių gelmę ir visuomenės procesus, kad visiškai tikrai iširtų priežastį ir jos veiksmą? Todel visuomet būdavo "pranašų", kurie mums yra doros srityje gilosios pažinties tarpininkai, o ne vienų tik galvočių!

Kiti gal būti atsakys į tai, joguei tiesiog sociologija gali išrodyti kai-kuriuos pamatinius visuomenės gyvenimo prisakymus, pv. prisakymą "Neužmušk". Žinoma, galima bendrai vedžioti, joguei visuomenė negalėtų gyvuoti, jei kits kitą žudyty. Tečiau jei žiūrime tikrojo gyvenimo su visais jo perdėm apgriebiamais reikalais ir priešingumais, tai regime, joguei kaip tik gynam sveikam žmogaus protui teikiama daugybė išimčių iš atitrauktųjų dėsnų. Geriausias tam pavyzdys visa eilė naujųjų rašytojų, kurių

"autonominė" etika palieka plačią spragą užmušimui: pv. Ostwald'as protestuoja prieš perdėtą individualinio gyvenimo nepaliečiamybę, Haeckel'is teikia Spartos*selekciją, tai yra pataria žudyti išsigimusius, silpnuosius ar nevykusius kūdikius, Forel'io patarimai ar panašūs, kiti išrodinėja, kad reikiąs galas daryti sunkiai susirgusiems ligonims

jis ir yra labai brangus viso doros rimtumo bendras; bet tais išrodytais ir buigiasi jo uždavinys. Pavyzdžiui, jis gali išdėti venerinių ligų užsikrėtimo tragediją, bet jis nestengia pavaizdinti, kaip seksualinės netvarkos veiksmu atsiliepia pačioje *sielos* gilumoje. Taigi tie veiksmai kai-kurių grynojo proto žmonių iš mokytyjų tarpo esti todel gangreit visai nutyiami. Tai mat faktai, neaprėpiami jų metodikos.

ir nepagydomiems bepročiams. Kas tiems autoriams *mokslingai* išrodys, kaip baisiai atsilieptų žmogaus sieloje visi tie jų patarimai, jei praktika imtų juos sekėti? Patys gilieji gyvenimo veiksmai yra patys sunkieji metodiškai aiškinti. Kodel visiškoji žmogaus gyvatos nepaliečiamybė yra reikalingiausia apsauga nuo smarkiųjų geismų ir nuo piktųjų norų sofistikos, kodel kiekviena išimtis duotų progos pikčiausiems darbams, — viso to negali grynasis mokslas suvokti. Kas imsis *rodyti* teroristui, kad jis savo sproginimais pasiekia visuomenės gyvenime visai kitokių vaisių, negu kurių jis laukia?*)

Vieno proto svarstymas visų tų giliųjų gyvatos ir sielos klausimų veda veikiau į etikos sugriovimą, kaip į jos pamatavimą. Jei nei gyvenimo patyrimas, nei savęs paties pažinimas nelydi proto, tai jis testengia nuvykti tik ligi-pat artimųjų ir apgriebiamųjų mūsų darbo rezultatų — o jų šviesoje gilioji etika išrodo dažniausiai nesąmonė. Dostojevskis, nepaprastas sielos žinovas, būtent tai yra išgvildęs "Nusidėjime ir nuobaudoje". Tame veikale jis parodo, kur žmogus nueina, jeigu jis žiūri į etikos tradiciją vienu kritikos protu, nepažinęs žmogaus būties. Prsakymas "Tau nevalia" labai dažnai esti priešingas tokiems darbams, kurie mums ir kitiems žada daug didelės naudos, be to, kad būtų aiškiai matyti gili mūsų ir kitų skriauda, surišta su ta nauda. Kaip dažnai būtų galima be skausmo nudėti benaudį žmogų, kad galėtų kiti vertesni už jį plėtoties ir tobūlinti savo gyvenimą! Ir kaip daugelyje atsitikimų doras daiktas, giliaja to žodžio prasme tariant, rodosi visiškai be tikslo esąs, jeigu žiūrima į jį, taip sakant, sveikojo proto akimis. Negalima kas-sykį apskaityti ir išrodyti dorumo reikmenės ir jo paslėptosios palaimos. Todel B. Kidd'as sako savo puikioje knygoje "Visuomenės evoliucija", jogei religija pildanti būtiną visuomenės funkciją, ragindama žmogų nesigailėti aukos, nors ta auka gryniam protui visuomet rodantysi absurdas.

*) Jei mes mėginame aiškinti teroro šalininkui, jogei toks ir toks teroro darbas istorijoje aiškiausiai iššaukė griaunamąją kultūros pajėgą, tai jis atsakys: "Ta *griaunamoji kultūros pajėga* rados visai ne iš teroro darbo. bet iš kokių-nors kitų priežasčių — o ta *gerovės* pažanga, kurią jūs laikote ramaus plėtojimosi nuopelnu kaip tik teroro vieku ir buvo paskubinta". Čia ir nebėra privalomų išrodymų. Arba kaip mes *objektyvai* išrodysime, jogei iš visos daugybės atsitikimų buvusių prieš bent-kokį istorijos rezultatą, jo sprendžiamoji priežastis buvo būtent mūsų pažymėtasis atsitikimas?

Teroro reikšmė galima suprasti tik save patį pasekus ir kuo-giliausiai ištyrus. Tik pačion sielos gilumon įsiraus galima permąstyti, ką ištikrųjų reiškia teroras, ir kad jokiomis sąlygomis ir nėkuomet jis neatneša naudos. Ir tik tiek stengs žmogus atsimesti nuo teroro tikėjimo, kiek jis ištesės pats save pažinti. Taigi delto ir Platono svarbiausias metodas, kovojant su savo laiko sofistų dvasia, buvo vesti žmogų, kad pats save pažintų. Kaip atsiliepiąs koks veiksmas sieloje to žmogaus, kurs jį darąs, tai reikią žinoti iš savo paties vidurinio patyrimo — tik vien čia esąs nesugriaunamųjų išitkinimų pamatas Didžiausia religijos vertė aiškesniam doros pažinimui yra rasit ypač tame, kad ji kreipia žmogų nuo to kas yra nuošaliai ir liepia saugoti tų, kas yra jo viduje.

Kas viršum buvo pasakyta apie gyvatos nepaliečiamybę, tai tinka taip-pat teismo, tiesumo ir dorumo klausimams. Ypač ginant monogamijos seksualinę tvarką nuo šios galdynės antpuolių aiškiausiai yra matyti, kaip jokiais mokslo išvedžiojimais negalima suvaikyti ir išrodyti svarbiausiųjų tos tvarkos palaimų visuomenei ir žmogaus būdai. Pagalvojus apie moterystės jungės pastovumą grynai protą net apmaudas ima. Tik kai religija sužadina augštąsias sielos pajėgas, tada žmogus ima švelniau jausti, kuo jo dvasios esybės grūdas auga ir skursta, ir jau stengia protu visa tat išreikšti; tačiau giliuosius tos sąmonės pamatus numato vien tas, kurs pripažįsta sielos sveikumą, nepalyginamai svarbesnę, kaip visas šiokių nemonumų ir nepasisėkimų apsaugojimas. Kas del regėte regimų griaunamųjų rezultatų, kilančių iš kiekvieno doros įstatymų peržengimo, tai ir čia reikia pasakyti, jogei gilesnis elgimosi ženklas visuomenėje gana dažnai išėina eikštėn tik paskesnėje kartoje, ir jogei ir tuomet painioje žmonių gyvenimo atsitikimų daugybėje visai negalima esti *mokslo* išrodymais susekti tikrojo priežasties ir veiksmo mazgo. "Jei turėtume", sako Josef de Maistre, "doros pastebėjimo stočių, kaip turime meteorologijos, jei darbštūs tyrinėtojai akyliai pasėktų šeimynų istoriją, tai pamatytume, kad neteisingai ingytieji turtai yra sykiu prakeikimas, "kurs neišvengiamai puola ant atskirų žmonių ir ant šeimynų". Taip, *jei turėtume* tokių pastebėjimo stočių, tada turėtume mokslo etiką; bet susekti, kaip kurie menamieji pasielgimai atsiliepia visuomenėje ir žmogaus būde, yra dalykas giliai siekiamojo gyvenimo pastebėjimo ir todel užsida-ręs kambaryje mokslininkas mažiausia gali tai padaryti*).

Mokslininkas tik gali plėtoti tas tiesas, kurias yra davęs jam Apreiškimas ir iš jo sekamasis didžiųjų gyvenimo žinovų consensus. Reikia stebėties, jogei paprastąjį daiktą, kad *gyvenimo tiesas tik gyvenimo patyrimas* tegali surasti, nutyli mokslinės laikų moralės šalininkai, nors juos būtent kritikos filosofija tuomiel akina, jogei vienas ati-

*) Mūsų pasargų naujosios mokslinės etikos pretenzijos nereikia taip suprasti, kad mes tarytum norime atmesti proto svarbumą sau aiškinant ir ieškant doros išitkinimų. Savaimė aišku jogei *rankiojant* patyrimus, darant išvedžiojimus ir suvedant tai vidaus vienybėn, visai negalima apsieiti be proto. Vieno patyrimo, vieno jausmo, vienos intuicijos čia visai neužtektų. Mes ypač pažymime tą faktą, kad doros įstatymų davėjas privalo kiauurai numatyti *apgriebiamuosius gyvenimo santykius* ir *gyvenimo pajėgas*, kurioms jis nori duoti įstatymus — *bet to vienas protas negali padaryti*. Reikia, kad religijoje iš-klostytoji pažvalga į žmogaus dalykus, kuri skardžiai visa aprėpia, apvaisintų *mūsų gyvenimo pastabumą ir savės paties pažinimą*, kad vestu mus nuo mažmožių į tai, kas viršiausia, — tik tuomet bus mūsų protavimas apsaugotas apčiupamosios naudos apvyylimų ir nukreiptas į tikrąsias vidaus pasaulio tiesas, kurios mums, statant ir pamatuojant doros įstatymų normas, visų pirma rūpi. Taigi čia kalbama apie didelį skirtumą tarp pasiliuosavusiojo, atitraukto protavimo ir protavimo, kurs yra religija surištas su gyvenimu. Grįžti į Kristų yra grįžti į gyvenimą!

trauktasis protas be patyrimo medžiagos negali duoti tikro žinojimo Tuo mes ir prieiname į keintąją to skyriaus temą, būtent į "Individualinio proto kritiką". Kadangi naujieji mokslai šiaip ir taip kišasi į *giliųjų gyvenimo problemų sritį*, visų pirma privalome pripažinti, jogei būtinai reikia *daug ir gilių "empirijos"* tokiems klausimams spręsti. Tas griežtas balsas prieš etikos diletantizmą ir etikos individualizmą emperijos metu turi teisės reikalauti, kad jo paklustų. Tačiau gyvenimo patyrimas, giliausia to žodžio prasme tariant, ne kiekvienam yra įmanomas — tam jau reikalinga turtingos sielos organizacijos; taigi tikri tos srities "empirikai" buvo vien tie galingi žmonės, kuriuose visos pajėgos ir priešingumai, tragingai virpiną žmogaus gyvatą, ypač ryškiai pasirodė eikštėje. Faustiškas būdas nepalyginamai arčiau ir giliau susisiečia su gyvenimo realumais, su jo įvairumu ir jo tragedija, nekaip toks Famulus Vagner'is. Ir mums tai esti aišku, kol apkerėti stebimės Fausto drama; bet gyvenime tai kiekvienas Famulus Vagner'is laiko save Faustu ir tariasi galėsias vien mokslo metodu išrišti didžiąsias gyvenimo problemas. Pavyzdžiui, ar gali ištikro būti kokios naudos kad ir iš seksualinės etikos problemų nagrinėjimo, giliai nepažinus paties savęs ir neturint dovanos pažinti žmogų. Ką čia padės puikiausias mokslo išlavinimas bei pašarvojimas tokiam žmogui, kurs neišmano gyvenimo ir kurs visai pats nesusiduria su demonine žmogaus prigimties puse? Ar gi ne visiškai kitokia kompetencija yra aprėpę Povilas ir Augustinas žmogaus prigimties realumus, kaip pv. Kantas arba Spenser'is, visai nekalbant apie paprastosios dvasios žmones, kurie mano čia turį kompetencijos pastatyti naują mastą? Ir ką padės atitrauktajam protui kitų jam suteiktieji patyrimai, jeigu jis pats nėra priešpriešiais grūmėsis su tomis tragingomis pajėgomis? Galima būti nusidėjusiam mokslininkui ir pirmaeiliui knygų filosofui, ir vis delto gyvenimo klausimuose visuomet likti suaugusiam kūdikiui!

Galima indėti simbolo reikšmės ton graikų legendon, kuri sako, jogei Delfų Apolono šventykla buvusi pastatyta tam daikte, kur pirma garbindavę Dionyzą, kuriame buvo inkūnyta tamsioji gyvenimo valios esybė, ir jogei Pytija skelbdavusi savo pranašavimus, apsiausta karštų garų, kylančių iš pačios žemės gilumos: Apolono-Orakulo autoritetas su savo nurodymu į paties savęs pažinimą, kaipo į išminties paversmę, yra galingas tuo, kad jo pamokyme yra dalyvas įveiktasis Dionyzas — vienas šviesus, kaip saulė, protavimas dar visiškai neduoda išminties, tik kai augštoji valia, susitikusi su gyvenimo galybėmis, savo akimis yra kiaurai pervėrusi jų esybę ir jas įveikusi, tik tada nubunda pranašo dovana, kuri imena gyvenimo mįslę. Tik tokie žmonės galėjo mums aiškinti gyvenimą, kurie pažinę "požemio" galybes ir be jokios iliuzijos išžiūrėjo visą jų tragingąją valdžią ant žmogaus sielos.

Tuo pažiūros žvilgsniu būtų viena iš tų nevykusių gudrybių, kurių mūsų metu netikėtai ateina

galvon, jei mes, dėdami gyvenimo išminčiai pamatus, užleistume religijos vietą mokslingumui. Mokslingumui reikia visai kitokios dvasios organizacijos, negu ta, kurios privalome žmogaus gyvenimui aiškinti: Mokslininkais tampa dažniausia žmonės, kurie gyvena daugiau protu ir kuriems nėra didžių geismų ir prieštaravimų; mokslininką trukdytų per daug subjektyvinė būtis ir perartus susisiekimas su tikroju žmogaus gyvenimu. Būtent proto lygumas, kurs deda jo mokslo darbštumui sąlygą, tai yra ta priežastis, kodel mes neprivalome jam pripažinti kompetencijos tikrojo žmogaus gyvenimo klausimuose.

Tai turi būtinai išsiaiškinti, kad visiškai atskratytum nuo tos iliuzijos, jogei galima busią kada pakeisti religijos etika mokslo etika.

* * *

Atmetę viršuje naujosios mokslo etikos pretenzijas, mes jau priėjome patį mūsų argumentacijos branduolį. Mes norėjome parodyti, jogei, norint pažinti pamatinės gyvenimo tiesos, reikia išlaikyti sunkiausių sąlygų eilę, ir jogei iš to psichologijos fakto eina pirmenybės tvarka gabijų pažinėjū, kurie mus stačiai veda atgal į Kristaus ir į arčiausia. Jo stovinčių žmonių autoritetą. Pirmąją tų sąlygų mes pažymėjome tikrojo gyvenimo pažinimą. Tai, žinoma, tėra tik *vienas* pažinimo gabumas gyvenimo tiesoms. Būtinai reikia ne tik arčiausio susisiekimu su tikroju gyvenimu, bet ir didžiausio dvasios liuosumo nuo tikrojo gyvenimo išgeidimų. Jei ne — tai prigimtis spraus savo pačios impulsus dvasiai: Ji duos įstatymus, užuot juos ėmusi. Ir gausaus gyvenimo patyrimas tada paliks be naudos, nes žmogus nelaisvės stovyje visiškai nebeturi *valios* daryti teisingiems išvedimams iš savo patyrimų. *Tas stovis, kuriame išgeidimų pasaulis laiko globoje protavimą*, yra tolesnė priežastis, kodel daugybė žmonių negeba ištikro *objektyvai* galvoti apie gyvenimo klausimus.

Mes kiek plateliau pagvildysime čia pažymėtąją psichologijos tiesą, kadangi ji yra labai svarbi tyrimo teorijai

Hobbes pagaliaus klausia, kodel gi žmogaus gyvenimo reikaluose esą daug mažiau tyrimo pažangos, kaip prigimties mokslų ir matematikos srityje: jis randa priežastį tame, kad mūsų tiesos ieškojimas doros-religijos srityje susikertąs su mūsų gyvybės išlaikymo akstinu, mūsų norais ir geismais. Juo veikiau einame nuo to, kas tik regisi, į tai, kas ištiesų yra, juo geriau permanome savo atsakomybes, juo toliau numatome, koks bus galas mūsų palaidųjų darbų, — to rimtesnių iš to konsekvencijų gauname mūsų pačių gyvenimui tvarkyti: todėl dauguma žmonių tuojau nustoja etikos protavimo konsekvencijos, kai tik jis ima priešintis jų ingyventiesiems pripročiams, trukdyti jų ramų gyvenimą, liesti jų garbės jausmą, rodyti eikštėn jų tuštybes, teisti jų praėjusį ir dabartinį gyvenimą. Jie visai nenori tiesos: jie nori išsisukti ir pusiaukelėje sustoti! Likroji filosofija esti visados skau-

dus kirtis savo paties kūnan: čia kiekvienas išvedimas reikalauja aukos, kiekviena konsekvencija verčia, kad būdas įveiktų jausmo žmogų. Augščiausioji tiesa vaidinosi visuomet angelo pavidalu, kurs duoda menkam padarui taurę. Todėl tos augštosios tiesos nerasi žmoguje, jeigu jis tik "menkas padaras" tėti, jis ir nepriims jos, bet veikiau prikals ją ant kryžiaus. Tai yra tiesiausia paraiška tam, kaip savo valiai paleistas žmogus sutinka tikrąją gyvenimo tiesą, ir tai yra tuo pačiu žygiu skaudžiausias argumentas prieš naują individualizmą, kurs svajoja, kad vienas individualinis protas surasiąs tą tiesą, kuri laiko visą žmonių gyvenimą. Naujasis individualinio proto prietaras vis dar tebėra aštuoniolikio šimtmečio abstrakcijų intakoje, kurio lygybės obalsis visiškai nukreipė šalin akis nuo to fakto, jogei "lygusis" įvairių žmonių individualinis protas darbuojasi be galo įvairiomis sąlygomis, ir jogei tas sąlygų nelygumas aiškiausiai žymu ten, kur reikia susitikti su gyvenimo išminties ir gyvenimo tvarkos klausimais. *Minties laisvė*, — žinoma, yra didis turtas, jos betgi tėti tenai, kur mintys ištikro esti liuosos ir veste nevedamos norų bei geismų. Ko neišdaro, ko neperdeda žemasis aš ir jo ingeidžiai su mūsų protu, ir tai yra priprastas dalykas. Pascal'is (sk. Paskalis) ta-pat turi omenyje, sakydamas nepasikliaująs savo protu, nes jis esąs "paveldėtosios nuodemės" sugadintas. Jis dar pažymi kitoje vietoje: "Valia sulauko dvasią, kad nežiūrėtų į daiktus iš tos pusės, kuri jai nemielia". Kiek subjektyvumas pavergia protą, apie tai kalba ir Šopenhauer'is atskirame savo veikalo straipnyje: "Welt als Wille und Vorstellung"; tame straipsnyje, įvardytame "Der Primat des Willens im Selbstbewusstsein", parodyta, kaip nepaprastai daug pridera daugumo žmonių dvasios veiklumas nuo jų norų, interesų ir jausmų, kaip dvasia eina tiesiog baudžiąvą jausmingajai gyvenimo valiai, kad išviso net nebegalima kalbėti apie jų liuosą protavimą; jų teorijos išvedžiojimai esti greičiau nusimanomojo ar ne nusimanomojo geidimo bei siekimo refleksas. Jų tikrasis sprendimas eina ne iš objektyvo proto veiklumo, bet iš tų tamsiųjų organizmo gelmių, kur teisia norai ir geismai ir senovės Cezarių žodis nusveria: "stet pro ratione voluntas". Šopenhauer'is tarp kito ko sako: "Iš tos paslaptingos ir tiesios galybės, kurią turi valia ant proto, yra mažas ir juokingas, bet labai ryškus pavyzdys, kad mes, vezdami skaičius, apsirinkame daug dažniau mūsų naudai, negu mūsų nenaudai, ir tai neturėdami nėkiek pikto noro, o tik iš nenumanaus palinkimo mažinti mūsų debetą ir didinti mūsų kreditą". (1859 m. išl. II t., 245 p.).

Mes paėmėm būtent tą iš pažiūros nesvarbų pavyzdį, kad parodytume, kaip labai veikia tas nenumanusis palinkimas mažinti mūsų debetą ir didinti kreditą, protaujant ir apie etikos klausimus, nustatant savo ir kitų priedermes. Šopenhauer'is taip-pat klausia mūsų, ar mes žiną, kaip nevienoda esanti mūsų "objektyvoji" nuomonė apie

žmogų, jei mes esą patyrę, jogei gerai arba piktai kalbėjęs apie mus. Visą savo pačių meilės galybę galėtume pažinti ir iš to, kad mes ištikrųjų girdime ir atmename tik tai, kas paliečia mūsų reikalus, ir kad visa kita nenusimanydami paslepame arba kitaip paverčiame. Naujieji "Sakymosi psichologijos" tyrinėjimai aiškių-aiškiausiai nušviečia tą mūsų proto priderėjimą nuo egocentrinų sujaudinimų ir siekimų. Taigi dvasiai galima sakyti: Kaip galva anatomijos žvilgsniu yra ištyšęs nugarkaulis, taip ir paprasto žmogaus (dažnai ir nepaprasto žmogaus) protavimas yra ištyšęs stengimasis išsaugoti patį save, vien pamatinių gyvenimo reikalų pareiškimas protu. Šopenhauer'is kreipia mūsų domę į tai, kad ta proto nelaisvė daugelyje žmonių esanti žymi iš to, kaip galva priderinta į liemenį; tarytum kūno reikalų sargybai, kuri ir esanti matyti visoje veido reikšmėje. Priešingai, Belvedero Apolono stovyla, prakilniu galvos laikymu reiškianti tą didų dvasios nuo kūno nepriderėjimą, kurio pasiekia reti malonės žmonės. "Patogumo ženklas, vulgarumo reikšmė, kuris esti išspauistas ant didžios daugumos veidų, yra nuo to, kad joje iškiša viršum tas kietas proto pajungimas jų norui ir kad aiškiai matyti ta tvirtoji pynė, kuri turi juodu kits su kitu draugėn susiejusi. Iš to išeina, jogei negalima daiktų suprasti kitaip, kaip valios ir jos siekimų žvilgsniu. Čiaiptol, genijaus reikšmė, kuri daro visus didžiai apdovanotuosius žmones panašius kits į kitą, kaip vieno gimimo, yra tokia, kad iš jos aiškiai išskaitai teisumą, proto pasiliuosavimą iš noro verguvės, pažinimo viršų ant geidimo..." (Tępat 433 p.).

Čia pažymėtieji pamatiniai žmogaus gyvenimo faktai, kuriuos kiekvienas gali savim ir kitais patvirtinti, aiškiai rodo, kodėl taip maža žmonių teugeba ištikro liuosai galvoti apie žmogaus gyvenimą: Tikrai laisvas galvojimas reikalauja, kad doras pasiliuosuotum iš paties savęs. Aš negaliu objektyvai galvoti, kol mano subjektyvieji reikalavimai laiko savo globoje mano protą. Todėl ir sakoma:

"Montsalvat ist nicht gewohnt
Dass durch seine Tore tritt,
Wer zuvor nicht ernstlich stritt
Oder doch statt Kampf gefühlt,
Was der Welt wie sterben gilt!"
(Montsalvatas nėra pratęs,
Kad pro jo vartus tas eitų,
Kurs rimtai nėra kovojęs
Ar bent vietoje kovos jautęs,
Kas pasauliui kaip ir mirtis reiškia).

Tik paties savęs įveikimas ir atsižadėjimas veda į giliųjų gyvenimo tiesų supratimą; mat kiekviena didžioji tiesa yra karas su gobšumo siaurumu, karas su iliuzijų galybe, su jausmo reikalavimų noru viešpatauti. Taigi ir atsako Virgilius Dantei, kurs būdamas dar Grynovės kalno apačioje nori suprasti pastarąsias paslaptis, jogei jis dar per daug tebestyrįs tame, kas nepastovu, jogei jis turįs dar augščiau palypėti, kad galėtų su-

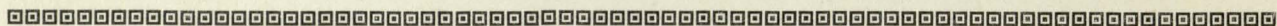
prasti. Taip-pat ir senovė, kuri reikalavė iš tikro filosofo, kad jis atbūtų įsakytą mėginamąjį askėzės laiką, ir uždėdavo išminties mokiniui sunkiųjų įžadų, prieš pripažindama jį vertą ir sugėbantį praeiti tik giliųjų gyvenimo tiesų priemenėn — senovė žinojo geriau už mus naujosios gadyinės žmones, kaip sunkiai reikia kovoti su jausmais, geismais ir nerangumu, kad juos įveikę galėtume ištiesų nepriderėdami nuo savo pačių subjektyvumą protauti ir teisingai spręsti!

Taigi nėkadose gyvenime nepasieksime proto valdžios, jeigu kiekvieno žmogaus individualinį protą darysime viršiausiu jo gyvenimo pažiūros ir gyvenimo tvarkos laipsniu. Tuomet kaip tik pra-

sidėtų aklas instinktų ir subjektyvųjų sujudinimų viešpatavimas. Tikrasis dvasingumas gali viešpatuoti tik ten, kur *pamatiniuose klausimuose*, kaip aiškinti gyvenimas, esti pripažinta augštoji pažvalga tikrai šventų ir išmintingų žmonių, kurie savo pačių gyvenime, augštosios malonės padedami, geležine valia pasiekė tos dorumo laisvės, kurios ribose ir tegali būti kalbės apie tikrąjį proto naudojimąsi. Todėl ir Fausto dramatos pabaigoje galutinį visų žmonijos surizgimų išrišimą regi tik šventasis, kurs stovi pačioj augštojoje, pačioj tyrojoj oloj:

"Iš čia liuosu matyt, dvasia pakilus..."

(Bus daugiau).

K. Būga.

Kalbos mažmožiai.

5. Tikėti kuo.

Žodžių sámplaika (*constructio*) tikėti kuō (kuōmī, kuōm) daug kam rodosi labai keista ir nepaprasta. Tūlas, sekdamas slavų kalbomis, norėtų išraišką tikėti kuo visur pakeisti išraiškoms tikėti kám ir tikėti i ką. Bet taip daryti mūs neleidžia sutiriamas lietuvių kalbos šnektų liudijimas. Tiek senovės, tiek šių dienų kalba rodo didelį mums rūpimosios žodžių samplaikos populiarumą. Žemaičiuose dažnai girdimoji patarlė "netikėk vilką ráišu", pirmū kójes nepadaužes" savo žodžių supliekimu turi beūdrų po visą Lietuvą. Pavyzdžiui tiesie kad ir šie sakiniai:

Juom dabar labai ir tiki (Dusetos). Iš 1599 m. Daukšos Postilės: Ne tikėkis tū iog' tu artės nūdzias sawás užmirszái, idánt' Wieszpatis Diewas turėtų ias vzmirszt 16,8; Netikėkis tū, negáusi nēiko, iey teip yszmanai 78,5; tikėdamies iū sąncziu draugeie atēio kēlą dienós 88,6; Iš Mielckės 1800 m. žodyno: tikkios jóm "hoffen" II 277, tikiūs tūmi "ich verlasse mich darauf" I 293, nusitikiu Diewū "ich verlasse mich, vertraue auf Gott" I 184, Diewu nusitikēt "bauen auf Gott" II 71, tōm tikkios', nusitikiu "darauf vertrauen" II 125, tomi pasitikiu "getrōsten sich" II 231. Žadais tīkietī "adhibere fidem" Daukanto Žodrodys 2b. Jis manimi n'išsitik "er traute mir nicht" Kuršaičio Liet.-vok. žod. 269 sub verbo nē. Jis Perkūnu nelabai išsitikėjo Schleicher Lit. Lesebuch 245. Joks šūvis nenuveis tuščiom, tikėk manim (Liet. pasakos įvairios IV 80).

1) Ráišu yra žemaitiškas įrankininkas iš vardininko ráiša "ráišėjimas, das Hinken, хроманіе".

Tikėti kuo neabejojamai yra tikra ir lietuviška žodžių sámplaika, paveldėtoji iš senų senovės. Samplaikos senumą rodo ir paimtinis žodis viēryti, kurs irgi sakinyje supliekiamas yra su įnagininku. Veiksmažodis viēryti įnagininką yra gavęs iš tikėti. Pavyzdžiui duodu kelis sakinius su vieryti kuo:

Wierik manim tare wilkas (Tataré Pasmokslay 118). Iš Rytų Lietuvos (Dusetos, Linkmenys): Vieryk manim, kad mačiau. Anas nē Dievu nevierija "онъ даже въ Бога не вѣритъ". Nieku nevierija.

6. Kliauties kuo.

Žemaičių tarmės žodis kliáunuos, klióviaus, kliáuties taja-pat yra jungiamas su įrankininku kaip ir jo bendrareiškėmis tikėties kuo. Pavyzdžiui duodu du sakiniu iš Daukanto raštų ir vieną iš Valančiausio:

Lankaj neklowies tū wejkiū Witauta parsikijtimu (Liet. chrest. 199,16). Tūmi pasiklowęs (Вольтеръ. Объ этногр. поѣздкѣ 123). Pasiklauti protu (Tamosziaus isz Kempis 4 kningas 222,17).

7. Abejoti kuo.

Kad veiksmāžodis abejóti jungiamas yra su įrankininku, kaip ir tikėti bei kliáuties, neabejojamai mums rodo šis Daukšos 1599 metų Postilės sakiny:

Ižtikimóii žmoná... nužémintai száuke páskui Wiészpatī, niekū ne abeiōdama, iog' ią izkláusit' turēio 155,22.

8. Rūpinties kuo.

Šis veiksmazodis irgi jungiamas yra su įrankininku.

Pavyzdžiai:

1) iš 1599 m. Daukšos Postilės: ir mes rūpikimes' swetimáis wárgais teip' tikrái kaip' sawáis 158,5.

2) iš Daukanto "Būdo": Tīj kónegaj newen patió Dījwa mokstó, bet ir patios ukęs rekalaįs rupintījs tórieiē 128,1. Kas jus tīnaj sówalgę ir sógierię toumi nerupīnos 151,22. Kuriejū-Kuriejis rupīnos só sawo kónegajs dwasīszkajs ir ukiszkajs rekalaįs 159,29. Kītī wīssī tyrusī... wījnó sawo pījsó terupīnas, beje: ganó bāndą, awys ir arklus 183,16. Jaounumene... senowie niekó kītīto nerupīnos, tiktaj žīrgū grazybī 186,12. Nieks toumi nerupīnos 241,12.

3) iš tarmių: Tu manim (munim Kvėdarna, Salantai) nesirūpink (Dusetos).

9. Dienoje, metuose kartą.

Šiam laiko vietininkui turime gražių pavyzdžių žemaičių ir Daukšos tarmėje. Daukanto "Būde" skaitome:

Masginius trys kartus dījno masgoiē 65,21. Trobū ir nómū aslas kas dījna szlawīnieiē, o kījmą ir ļajdarą nedielo kartą 65,28. Kījk wījna ļajpta buwusi pawesta kījk wījnam dāngaus ženklou, ant kóriomis kas mienesie wījną kartą aukawusis 107,4. Valančiauskio "Žiwatusi Szwentuju" randame tokį sakinį: Nedieloj du kartu 92. Iš Daukšos Postilės: wálgidamas... tiektaí wieną kártą dienoioé 147,25, kártą metússe 573,6.

10. Dangaus žengimas „Wniebowstąpie- nie, Himmelfahrt“.

Tiesiog negalima nė atsidžiaugti šiuo Daukšos sakiniu: Dabókimesig' kokiós náudos ir džėugsmai wzáugo múmus izg' dāngáus žėgimo 303,35. Dangaus žengimas yra tikras ir neabejojamas reiškinys. Ir šandie vargu kas, nemokėdamas svetimų kalbų, kitaip pasakytų. Tolygi žodžių samplaika vartojama yra tiek Rytų, tiek Vakarų Lietuvoje.

Pavyzdžiai:

Vaiske niekas žmogaus teip nevargina kaip tie tvoros lipimai ir ravo šokimai (Dusetos), t. y. laipjojimas tvoromis ir

šokinėjimas per ravus. Itos avižos da prieš Vidžių važiavimą sėtos (Tverėčius). Da ir šandie negaliu užmirštie Suvalkų buvimo (Suv. Naumiestis), t. y. tų dienų, kurias man teko Suvalkuose išbūtie.

11. Šaukimas „верста“.

Rusų žodį верста Rytiečiuose atstoja žodis varstas²⁾. Jaunius varsto vietoje visuomet sakydavo šaukimas. To žodžio kitą kartą būta plačiai vartojamo, kaip tai matyti iš šių pavyzdžių:

1) iš Daukšos Postilės: Kad' musump' eit' gentis kokasai... noretumbime... ilgą kėlą io trumpiáusiu padarit, o trisdeszintis arba keturias dėsizintis milų ing wieną szaukimą aprėszt 43,31. 2) iš Daukanto "Būdo": Tosī giriesī līgajniou isīkurę atsīkījmīniedamis wenkījmīusī par gerą szaukimą nu kits kīto, teip, idant bašą gajdio ar szónījs sawo sósiēdo galietum gīrdietī 18,21. Rejkint kad ir spejgoutīj bašī par kėlys szaukimus pri sósiēdū sóbiegioiē 457.

12. Velionis „nieboszczyk, der Selige, Verstorbene“.

Kitą kartą aš, sekdamas Jauniumi³⁾, esmi vedęs lenkų žodį nieboszczyk iš lietuvių kalbos. Šandie to daryti nebegaliu. Žemaičių nabaštikas ir augštaičių nabašninkas⁴⁾ arba nabašnykas nei savo garsais nei lytimi negali būti lenkų nieboszczyk'o tėvu. Nieboszczyk'as yra slaviškos kilmės žodis, neatskirtinas nuo šių irgi slaviškų lyčių: ne-bogъ (greta su u-bogъ⁵⁾), neboжьць, nebožęta. Mūsų nabaštikas, jei būtų savas žodis, lenkiškojo žodžio giminė, tad jis būtų tariamas *nebagikas (= slav. neboжьць) arba *nebagikykas (= slav. neboжьчикъ, iš kur lenkų nieboszczyk).

Slaviškosios kilmės nabaštiką (nabašninką) visai gali atstoti Rytų Lietuvos žodis velionis, -iēs, -iōnį. Mūsų laikrastininkai labai dažnai tą žodį rašo su ilguoju e, t. y. vėlionis. Tarmių mokslas sutartinai rodo reikiant tą žodį rašyti su trumpuoju e, t. y. velionis. Plg. mano straipsnius Draugijoje (II 67) ir Revue Slavistique

²⁾ Dusetiškiei skiria varstą įriamą ir važiuojamą. Ariamąjį varstą kitur vadiną varsną. Varstą reikšme "верста" pažįsta ir Daukša (1599 m. Postilė: Sūku krikščionimū kiēmūse giwenąntiems kiek wārstū patekēt' bažniczion 89,6.

³⁾ Draugija II 64—68.

⁴⁾ Pastaroji lytis kilusi yra iš lyties *nabašt-ninkas, sutrumpėjusios iš nabašt-ininkas.

⁵⁾ Iš pirmosios lyties mes turime pasiēmę iš slavėnų nabagą, o iš antrosios—ūbagą.

(1913 m., V 23). Kad ir giminė velionis "numirėlių dvasios" vardui vėlė⁶⁾, vienok rašytinas yra su trumpuoju e, nes to reikalauja patsai tojo balsės trumpumo faktas.

"Juodojo" arba "nelabojo" vardas vėlnias, kilęs iš senesnėsios lyties vėlinas (taip XVI amžiuje dar tebesakydavo Daukša), yra visuarti- mausias mūsų velionies giminaitis.

LIETUVIŲ SPAUDOS PARODA.

Lietuvių spaudos dešimties metų jubiliejui paminėti Vilniuje, kaip ir visur kitur, daugiausia buvo daromos paskaitos ir keliama vakarai pačių sukaktuvių metu, vadinamas balandžio mėnesyje. Lietuvių Mokslo Draugija tą paminėjimą atidėjo jos metiniam visuotiniam suvažiavimui. Tuo tikslu be paskaitų, jubiliejui pritaikintų, M. D-ja sutaisė lietuvių spaudos parodą, kad būtų aiškiai ir vaizdžiai matoma, kaip augo ir plėtojosi mūsų raštija, prasidėjus lietuvių atgimimui. Delto parodoje buvo išstatyti ne tik spauzdiniai, išėjusieji po 1904 m. baland. 24 d., bet ir tie, kurie pasirodė anksčiau, būtent nuo "Auszros" pasirodymo metu.

Paroda buvo atidaryta Vilniuje Lietuvių Dailės D-jos bute birželio 11 d. ir bus lig biržel. 18 d. Atidarant ją, adv. J. Vileišis papasakojo jos istoriją. Parodos sumanymas iškilęs užpernai per visuotinį L. M. D-jos suvažiavimą. Tada buvę ketinama daryti tik vienerių metų spauzdinių parodą. Išrinktasis tam reikalui komitetas besirūpindamas paroda, pamatęs, jog parodą reikia taisyti ilgesnio laiko, o ne vienerių metų. Pernai metų visuotinis L. M. D-jos suvažiavimas, pritardamas tam komiteto sumanymui ir atmindamas, kad šių metų balandžio mėnesyje sukaks 10 metų nuo lietuvių spaudos atgavimo Rusijoje, tam svarbiam jubiliejui paminėti nutaręs daryti jubiliejinę parodą. Žemaitis kalbėjo apie visą parodos taisyto darbą, ypač apie jos trūkumus. Didžiausias trūkumas esąs tas, joguei negalima buvę surinkti visų spauzdinių ir del to negalima buvę padaryti reikalingų diagramų, kurios parodose yra taip reikalingos ir naudingos, nes jose vienu žvilgterėjimu pamatai viename vaizde visą rodomųjų dalykų stovį. Bet esą laukiama, kad lig rudens pasiseksią surinkti, kiek galima, visi spauzdiniai ir padaryti diagramą, kurią išspauzdinsią "Lietuvių Tautoje". Ir dabar parodoje yra d-ro Bagdonavičiaus padaryta diagrama, bet ji rodo tik išleistųjų knygų skaičių, gi žadamojoje diagramoje busią žiūrima spaudos užimtojo poperio daugumos, nes, taip sustatyta, ji teisingiau parodysianti tikrąjį spaudos stovį. Dabar, pavyzdžiui, Kauno katalikų "Blai-vybės" draugija yra išleidusi daug daug knygelių. Darant diagramą knygų vardų skaičiumi, kaip d-ras Bagdonavičius, "Blai-vybės" leidiniai turėtų užimti

didelį plotą, tuo tarpu kad tos knygelės, būdamos labai mažutės, visai nedaug teužima poperio, ir, darant diagramą, atsižvelgiant į poperio daugumą, joms daug mažiau betektų vietos.

Parodoje yra išstatytų apie 2500 spauzdinių. Trūksta apie 500, daugiausia Amerikos. Daug ko policija neleido išstatyti. Pavyzdžiui, iš soc.-dem. raštų tebuvo galima išstatyti tik dvi knygelės: "Aši" ir "Spartaką". Bet esą tokių ir knygų leidėjų, kurie neatsiuntę savo išleistų raštų. Pavyzdž., Rygos Jakavičius neatsiuntęs ne tik knygelių, bet ir savo leidžiamo laikraščio.

Visi parodoje išstatytieji spauzdiniai išdalyti turiniu į 25 skyrius. Pavyzdžiui, I skyrius—laikraščiai, II—bibliografija, III—apysakos, IV—dramos, V—poezija ir t.t. XXV—muzika. Be to, kiekvienas didesnis skyrius padalintas dar į kelius mažesnius, žiūrint, kame spauzdiniai išleisti. Tokių skyrelių parodoje pažymėti septyni: 1) Vilnius, 2) Kaunas, 3) Seinai, 4) Ryga, 5) Tilžė, 6) Amerika ir 7) knygos vokiečių raidėmis. Kiekviename tokiam mažesniame skyreliuje knygos sudėtos kronologijos tvarka.

Parodos kambarių sienos nukabinėtos visokiais vakarų, firmų skelbimais, pranešimais, pakvietimais, atvirukais ir t.t. Laikraščių skyriuje yra nemaža jų leidėjų, redaktorių ir žymesnių publicistų-rašytojų, fotografijų.

Priejus prie kurio didesnio skyriaus ir žiūrint į jo padalinimą išleidimo vietos žvilgsniu, matai nemaža tų skyrelių ypatybių: vienuose jų leidiniai gražūs, kalba taisyklinga, kituose gražumo, ypač kalbos, visai maža težiūrėta, bet daugiausia stengiasi, kad leidiniai būtų dideli. Gražiausi ir geriausia kalba rašyti Vilniuje išlejštieji raštai. Iš Tilžės leidinių išsiskiria Vydūno raštai gražia paviršutine išvaizda, ypatinga rašyba ir kalbos grynumu, lyginant su kitais Prūsų Lietuvos leidiniais. Amerikos raštai žymūs savo didumu, bet kalba jų baisiausia. Didelė Amerikos leidinių dauguma vertimai.

Apskritai imant, paroda labai indomi. Geram statistikui ir spausdos knygos tyrinėtoju ji duotų daug medžiagos studijams.

⁶⁾ Reikiant ilgąjį e rašyti žodyje vėlė be kitų faktų rodo ir Daukanto rašyba. Daukantas rašo "Būde": wiesles 73,16, nu wiesles 91,16, wiieliemis 91,28, wiieliems 117,9, 139,32, wiieli wadinos 145,24. Daukanto ie visada atstoja augštaičių é.

Mūsų kultūros gyvenimas.

Draugijos.

"Motinėlė". Per buvusį gegužės 21 dieną visuotinį "Motinėlės" susirinkimą Kaune pasirodė, kad paskutiniaisiais metais tikrųjų narių buvę 100, o narių šelpėjų 48. Kasoje nuo 1912 metų buvę likę 651 r. 8 k., tikrieji nariai įmokėję 1250 rub. nariai šelpėjai 1071 rb. 63 kap., pašalpus gražinę 200 rub., $\frac{1}{10}$ gavę 39 r. 52 k. Viso labo į kasą inplaukę 3212 rub. 23 kap. Iš tų pinigų atsargos kapitalui padėję 115 r., stipendijomis išdaliję 1565 rub., vienkartinėmis pašalpomis 160 rub., kancelerijai iššę 30 r. 92 k. — išviso 1879 rub. 92 k. 1914 metams likę dar 1332 rub. 31 kap. Dar iš specialinio kapitalo buvę duota 150 rb. pašalpos. Šelpiamų buvę 18 augštųjų mokyklų mokinių, kurių kiekvienas gavęs pašalpos nuo 30 iki 300 rb.

Naujos draugijos. Kauno gubernijos valdyba leido steigti ūkio ratelius Krekinavoje, Šatėse, Kovarske, Žeimyje (Pan. ap.), Rajūnuose ir Kamajuose.

Švėkšnos "Blaivybės" skyrius gavo leidimą atidaryti knygyną ir skaityklą.

Rygos lietuvių muzikos "Kanklių" dr-jos visuotinis susirinkimas buvo birželio 7 d. Susirinkime dalyvavo 16 narių. Draugija turėjusi pajamų 400 rub. su viršum ir 300 rub. išlaidų. Tokiu būdu sausio 1 d. š. m. kasoje liko 80 rub. su viršum. Draugija turi narių per 50, laiko biblioteką su skaitykla, turi savo chorą, artistų ratelį ir visokių dramos ir istorijos cenzūrotų veikalų.

Mokslas ir mokyklos.

Kauno vyrų gimnaziją šiemet baigė šie lietuviai: M. Lipčius, Jackus, Ričkus, Z. Naujelis ir Milčius. Losickaitės VII kl. gimnaziją baigė L. Tumaitė ir Ruškytė, VIII kl.—A. Gustaitytė ir J. Lozoraitytė.

Orlo gimnazijoje gavo brandos liudijimus du eksternu lietuviai: J. Mikaila ir V. Vitkauskis.

Panevėžio miesto mokyklą šiemet baigė 11 lietuvių mokinių; 3 jų gavo pirmo ir 4 antro laipsnio pagyrimo lapus.

Panevėžio mokytojų seminariją šiemet tepabaigė 2 lietuviai: Liatkauskis ir Šumskis.

Marijampolės vyrų gimnaziją baigė: J. Krikščionas, V. Ambraževičius, M. Vitkauskis, V. Mašalaitis, M. Bagdonas, A. Grigaitis, J. Dailyda, A. Gylis.

Marijamp. Brevėniūtės gimnaziją baigė: J. Avizieniūtė, M. Blažioniūtė, M. Kaunytė, O. Matulaičiūtė, T. Mažiokiūtė, A. Šepšiūtė, K. Uogintaitė, P. Siničiūtė.

"Žiburio" 4-rių klasių progimnaziją baigė: M. Ambraziejūtė, U. Budziūtė, J. Butkevičiūtė, M. Galdikaitė, O. Muraškaitė, S. Petkevičaitė, P. Smolenskaitė, P. Švelniūtė, M. Endziulaičiūtė, T. Budinauskaitė.

Akušerijos mokslą d-ro Nollė's mokykloje **Rygoje** baigė šį pavasarį dvi lietuvaitės: Banytė ir K. Jonaitytė. Abidvi ketinanti apsigyventi Lietuvoje.

Šiaulių moterų gimnaziją baigė 2 lietuvaitės: O. Petrauskaitė ir Z. Orvydaitė.

Kauno miesto mokyklą baigė 5 lietuviai.

Rygos Aleksandro gimnaziją baigė lietuvius Vytautas Juškys.

Rygos politechnikos institutą, inžinierių skyrių, baigė žinomas Rygos lietuvių veikėjas ir dramaturgas Petras *Pundzevičius* (Petliukas).

Žemės ūkis.

Bičių ūkio kursai. Panevėžio Ūkio draugija rengia bičių ūkio kursus, kurie truks nuo birželio 20 ligi 30 d. Kursuose galės dalyvauti visi norintieji. Kursai bus nemokami ir bus vedami lietuvių kalba.

Pašalpa ekskursijoms. Žemės ūkio departamentas Kauno gubernijai paskyrė 900 rub. daryti ekskursijoms ūkio reikalais.

Prekyba ir pramonė.

Nauja liet. bendrovė. Įsteigta nauja bendrovė knygoms leisti, vardu "Sietynas". B-vės įstei-

gėjai: L. Gira ir A. Dirsė. Netrukus ketina pasirodyti pirmieji bendrovės leidiniai.

Kooperacija.

Naumiestyje (Raseinių apskr.) leista steigti taupymo-skolinimo draugija.

Vyriausybė leido steigti gyvulių auginimo kontrolės sąjungas **Alkiškyje, Bileikiuose ir Radviliškyje.**

Vilniaus Lietuvių Bankos stovis birželio 1 d. 1914 m.

AKTYVAS.

Kasa	2.279,62
Pinigai, padėti kitose bankose	19.501,09
Paskolinta vekseliais	147.115,30
Paskolinta užstatant procent. popieras ir inventorių	6.980,00
Liet. bankai kalti	4.395,00
<i>Kilnojamas turtas</i>	728,95
<i>Išlaidos knivios grįš</i>	5,11
<i>Procentai už indėlius</i>	347,27
<i>Organizacijos išlaidos</i>	621,55
<i>Kilos išlaidos</i>	3.528,26
<i>Išviso</i>	184.902,92

PASYVAS.

Narių mokesčių ir spec. kap.	22.955,00
Padėta procentams	149.492,45
Liet. banka kalti	4.070,00
<i>Procentai, kurie reikia išmokėti</i>	72,68
<i>Procentai gauti už indėlius</i>	8.312,73
<i>Išviso</i>	184.902,92

Birželio 1 dieną banka turėjo 245 narius. Už bankos operacijas jie atsako 229.550 rub.

Kauno Lietuvių Bankos stovis birželio 1 d. 1914 m.

AKTYVAS.

Kasa: pinigai savo kasoje ir kitose bankose	40.052 r. 73 k.
Diskontuoti vekseliai	401.474 » 56 »
Išskolinta užstatytais % popieriais, vekseliais, prekėmis	50.185 » 73 »
Korespondentai (loro ir nostro). Draugijos bankai skolingos kitos bankos	59.779 » 44 »
Judinamasis bankos turtas	595 » 42 »
[vairios išlaidos ir išmokėti proc.	5.132 » 22 »
<i>Balansas</i> 556.542 r. 89 k.	

PASYVAS.

Apyvartos kapitalas	58.820 r. — k.
Atsargos kapitalas	3.164 » 19 »
Padėta pinigų lig pareikalaujant ir ilgesniam laikui	369.212 » 45 »
Korespondentai (loro ir nostro). Draugijos banka skolinga ki- toms bankoms	98.647 » 82 »
Neatsiimtų procentų	2.715 » 41 »
Narių mokesčiai, kurie turi būti grąžinti išstojusiems nariams	750 » 56 »
Neatsiimto dividendo	1.491 » 49 »
Pereinamosios sumos	202 » 23 »
Gauti procentai nuo draugijos ir pelnas	21.538 » 50 »

Balansas 556.542 r. 89 k.

Banka įsteigta 1911 metais. Steigiant Banką, narių buvo 71, dabar jau 423, kurie už Bankos daromas operacijas atsako 588.200 rubliais.

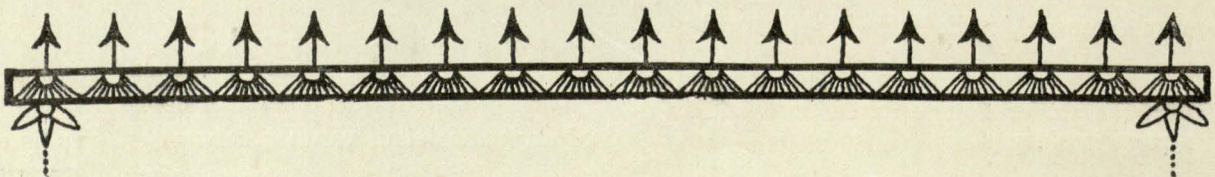
"Nemuno" dr-jos visuotinis susirinkimas.

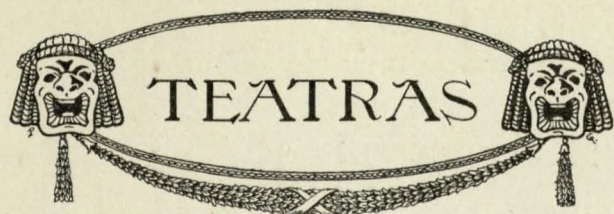
Geguž. 30 d. buvo Kauno "Nemuno" vartotojų dr-jos metinis susirinkimas. Iš 191 nario susirinkiman teatvyko 8. Iš apyskaitos pasirodė, kad apyvarta siekusi 32.368 rub. 49 kap. Gryno pelno 1913 met. buvę 1186 r. 6 kap. Pelnas šitaip padalintas: 125 rub. tarnams dovanų, 1061 rub. 6 kap. skoloms mokėti. Prieš kelerius metus skolos buvę 5 tūkstančiai, dabar gi belikę 2106 r. 66 k. "Nemuno" dalykai einą geryn ir esą vilties netrukus išmokėti skolas.

Įvairios žinios.

"Birutė", Prūsų lietuvių laikraštis, vėl pradėsianti eiti nuo spalio mėn. pradžios.

Naujų geležinkelių sumanymas. Naujo taip vadinamo Lietuvos geležinkelio (iš Mintaujos į N. Vileiką) sumanytojas ir tyrinėtojas inžin. Bernatavičius esąs gavęs leidimą tyrinėti šioms naujoms geležinkelių linijoms: Raseiniai — Kaunas ir Kaunas—Kreicburgas. Tas pats inž. Bernatavičius parašė Marijampolės miesto magistratui laišką, kad jis manąs tyrinėti geležinkeliui vietą iš Pilviškių į Marijampolę ir kad jis išgausiąs leidimą ir tyrinėjimo darbams dirbti ir pačiam geležinkeliui tiesti, jei tik miestas sutiktų apmokėti bent tyrinėjimo darbų išlaidas.

Rygoje geguž. 26 ir 27 d. per Lietuvių Susi-
šelpimo Dr-jos sutaisytus pasilinksminimus "Kan-
klių" artistai vaidino komediją "Velnias ne boba".

Šidlavoje gegužės 27 d. artistai-mėgėjai vai-
dino "Geriau vėliau, negu niekad". Pelnas betur-
čių šelpimo draugijai.

Geguž. 25 d. **Naumiestyje** "Gabijos" skyrius
ruošė vakarą. Vaidino J. Strazdo vaizdelį "Su-
grįžo".

Geguž. 26 d. **Švenčionyse** buvo lietuvių-rusų
vakaras. Lukašentytė padainavo "Kur bakužė".
Lietuviai vaidino operetę "Kaminakrėtys ir malū-
nininkas", o rusai — Čechovo "Jaunikį". Vaidini-
mui pasibaigus, choras padainavo kelias daineles.

Šilalėje (Kas. ap.) geguž. 26 d. vaidino "Ant
bedugnės krašto".

Kaune. Birželio 5 d. buvo didelis art. S. Šim-
kaus koncertas. Be seniau jo choro dainuojamų
dainų buvo padainuotos trys visai naujos: "Saulu-
tė sužibėjo", "Kai du stos" ir "Barkarolė".

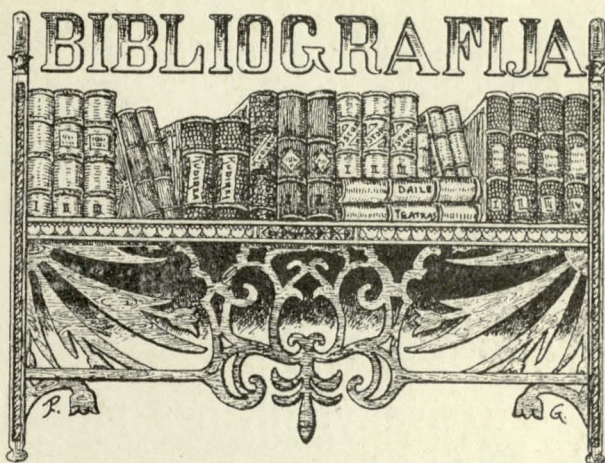
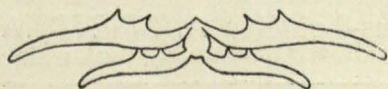
Vilniuje. Per L. M. Dr-jos suvažiavimą birže-
lio 13 d. buvo didelis neturtingiems lietuviams
sušelpți koncertas-balius. Dainavo žymūs artistai:
imp. teatr. art. K. Petrauskis, Valavičaitė, Kutkau-
skis, skambino Liutkevičienė ir dainavo iš Kauno
atvažiavusis didelis art. St. Šimkaus choras.

Birželio 12 d. "Rūtoje" naujoji bendrovė vai-
dino "Consilium facultatis".

Panevėžyje "Aido" draugija Montvilo teatre
geguž. 26 dieną vaidino Grigonies verstą vaizdelį
"Katriutės gintarai".

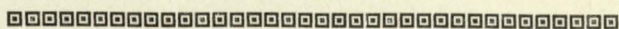
Marijampolėje birželio 15 d. buvo "Gabijos"
vakaras. Vaidino Strazdo "Sugrįžo". Bendaravi-
čiaus vedamas choras padainavo kelias daineles.
Vakaras pasibaigė šokiais bei žaislais.

Kybartuose (Suv. gub.) birž. 8 d. buvo lietu-
vių vakaras Peterb. liet. studentų dr-jos naudai.
Vaidino "Ameriką pirtyje" ir farsą "Tai politika".

Nakties žiburiai. Ig. Šeinius. Vilniuje. 1914
m. Kaina 1 r. 30 kap. Knyga storoka, gražiai iš-
leista. Joje yra surinkti didesni ir mažesni Ig. Šei-
niaus raštai, kiti jau spausdinti įvairiuose laikra-
ščiuose: "Viltyje", "Lietuvos Žiniose", "Vaivory-
kštėje", kiti visai dar nauji, niekur dar nebuvę.

Kaimo Didvyris. Vydūnas. Tilžė. 1914 m. Kny-
gelė nedidelė, bet gražiai išleista, kaip paprastai
visi Vydūno raštai.

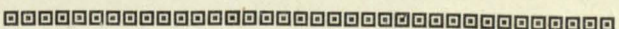

Iš Prūsų Lietuvos.

Klaipėdoje įsteigta nauja draugija, vardu "Die-
gas". Ji leisianti lietuviškus raštus ir knygas go-
tų raidėmis. Draugija jau išleido "Jaunimo bal-
sus", poėmų ir eilių rinkinėlį. Tokia-pat draugija
įsteigta Tilžėje, tik ši leisianti raštus lotynų rai-
dėmis. Ji leisianti ir laikraščius.

"Santaros" (Prūsų Lietuvos draugijų sąjungos)
valdyba žada sukviesti draugijų ingaliotinių suva-
žiavimą Tilžėje ir draugijų narių — ant Rambyno
kalno.

Birželio 14 d. Rūkų "Ažuolas" surengė lietu-
vių suvažiavimą. Draugijos pirmininkas ragino var-
toti visur lietuvių kalbą ir šelpti visa, kas lietu-
viška. Vienas svečias ragino kovoti su savo pa-
čių apsileidimu. Paskui, suvaindinus vieną dramos
veikalėlį, choras padainavo kelias dainas.

Iš Amerikos.

Trūksta darbo. Amerikos Nju-Jorko emigran-
tų namų prižiūrėtojas išsiuntinėjo Europos emi-
gracijos biurams laiškų, prašydamas pranešti dar-
bininkams, kad jie dabar nekeliatų į Ameriką,
nes Jungtiniuose Valsčiuose daugybė atkeliavusių
žmonių tiesiog iš bado mirštą, negalėdami gauti
darbo. Kanados vyriausybė taip-pat siuntinėja į
Europą laiškų, norėdama pasakyti darbininkams,
kad nevažiuotų į Kanadą, nes ir ten dabar darbo
nėsa.

G. G. „Vairo“ Skaitytojams!

Baigiantis pirmajai šių metų pusei, kviečiame G. G. „Vairo“ Skaitytojus, užsisakiusius „Vairą“ tik šešioms mėnesiams, pa-
naujinti prenumeratą antram pusmečiui. Kas nori turėti pilną
„Vairo“ kompletą nuo pradžios metų, prašome pasiskubinti
užsisakyti jį, nes pirmųjų numerių maža tėra likę.

oo

Raštų turinys.

1. TRAKAI. L. Noreika.
2. LIET. M. DR-JOS DARBAI 1913/14 METAIS.
L. N.
3. BESIBASTANT... 5. ANTRAS SUSITIKIMAS.
Pr. Penkaitis.
4. AUTORITETAS BEI LAISVĖ. Fr. V. Foerster'is.
5. KALBOS MAŽMOŽIAI. K. Būga.
6. LIETUVIŲ SPAUDOS PARODA.
7. MŪSŲ KULTŪROS GYVENIMAS.

Paveikslų turinys.

1. KĘSTUČIO PILIES GRIUVĖSIAI "PAPILĖS"
SALOJE. J. Strazdo fot.
2. KAMPINIS BOKŠTAS "PAPILĖS" SALOJE.
J. Strazdo fot.
3. DEŠINYSIS KAMP. BOKŠTAS. »
4. TRAKAI (fot. iš bažn. stogo). »
5. NAUJOSIOS PILIES GRIUVĖSIAI, MATOMI IŠ
"VIDURIŲ" SALOS. J. Str. fot.
6. NAUJOSIOS PILIES GRIUVĖSIAI, MATOMI IŠ
"BAŽNYTĖLĖS" SALOS. J. Str. fot.
7. D-RAS J. BASANAVIČIUS, L. M. D-JOS PIR-
MININKAS. Fot.
8. NAMŲ PRIEANGIS IŠ PANEV. APSKR. Viniėtė.
A. Jaroševičius.

VAIRO KAINA Rusijoje: metams 6 r., pusei
metų 3 r., 3 mėnesiams 1 r. 50 k.; užsieniuose: me-
tams 8 r., pusei metų 4 r., trims mėnesiams 2 r.
Skyrium numeris 35 k.

Mainant ėmėjui adresas, reikia pridėti 20 kap.
(galima markėmis).

Vairo Redakcijos ir Administracijos **adresas:**
Vilnius, Makarjevo (Makarjevskaja) g. № 15, b. 3.
Telefono № 1383.

Rankraščių Redakcija savo lėšomis negrąžina.

SKELBIMŲ KAINA. Petito eilutei (padalijus į 3
skiltis puslapi) antroje viršelio pusėje arba ant at-
skiro lakšto tarp tos pusės ir laikraščio teksto
40 k.; trečioj viršelio pusėj arba ant atskiro lakšto
tarp tos pusės ir laikraščio teksto 25 k..

PASTABA. Visus, kurie bus gavę pirmąjį nu-
merį ir panorės užsisakyti Vairą, užsisakant, prašo-
me pranešti Administracijos žiniai, kad ji galėtų ne-
besiūsti to numerio; mat, siunčiant po du, galime jo
pristigti kitiems ėmėjams.

Redaktorius-Leidėjas A. SMETONA.